

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ερμηνεία αποστολικών και ευαγγελικών περικοπών

Ενότητα 2: Η παραβολή του άριστου δείπνου (Λουκά 14,16-24 Ματθαίος 22, 1-14)

Σωτήριος Δεσπότης

Θεολογική σχολή, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΥ -ΔΕΙΠΝΟΥ (Λουκά 14,16-24 Ματθαίος 22, 1-14) ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΜΙΑΣ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ

ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΧΡΗΣΗ-ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

Εισαγωγικά-Τι είναι παραβολήⁱ

Ο περιοδεύων Ιησούς, σε αντίθεση με τους ραβίνους της εποχής του, δε συνήθιζε να παραθέτει στις ομιλίες του προς τα πλήθη σωρεία γραφικών χωρίων ή τσιτάτα της παράδοσης των Πατέρων (του ισραηλιτικού έθνους), προκειμένου να εντυπωσιάσει τον όχλο της Γαλιλαίας, όπως συνηθίζεται και κάποτε σήμερα στους θεολογικούς κύκλους των ημερών μας. Προτιμούσε να χρησιμοποιεί απλές **εικον(ολογ)ικές διηγήσεις**, τις γνωστές **παραβολές (π.)**ⁱⁱ. Μάλιστα σύμφωνα με τον Μκ. 4, 33 (// Μτ. 13, 34) ο Ιησούς ομιλούσε **μόνον** με παραβολές προκαλώντας το ακροατήριο είτε θετικά είτε αρνητικά. 104 (!) τέτοιες αφηγήσεις (αντί για 40 όπως ίσχυε μέχρι σήμερα) συγκεντρώθηκαν στην επίτομη συλλογή τους (Kompendium) που εκδόθηκε το 2007. Σε αυτήν (τη συλλογή) (α) δεν γίνεται πλέον η κλασική διάκριση μεταξύ παραβολής-παρομοίωσης-παραδειγματικής διήγησης-αλληγορίας, (β) περιλαμβάνονται οι μέχρι πρότινος και θεωρούμενες **αλληγορικές αφηγήσεις- παροιμίες** του Κατά Ιωάννη (Ιω. 10 [ποιμήν]. 12. 15 [άμπελος]. 16 [ωδίνες τοκετού]) μαζί με τα « αρχετυπικά» του λόγια (περί φωτός, λύχνου κ.ο.κ.) αλλά και (γ) αντίστοιχες ρήσεις του Ιησού που δεν σώζονται στα κανονικά Ευαγγέλια (άγραφα, απόκρυφο Ευαγγελίου του Θωμά)ⁱⁱⁱ. Πρόκειται για μια ανεκτίμητη **γκαλερί εικόνων** που αποσκοπούν στο να ζωγραφίσουν/να αποτυπώσουν ηχητικά και οπτικά στην καρδιά ανάγλυφα σχεδόν αποκλειστικά ένα και **μόνον** θέμα που ακόμη και σήμερα μετά από τόσους αιώνες χριστιανισμού δεν μπορεί εύκολα να «μεταφραστεί» στη νεοελληνική: Παρουσιάζουν τη δυναμική πρό(σ)κληση της **Βασιλείας** η οποία **ήδη** ανέτειλε μέσα από τη δική Του παρουσία **εδώ και τώρα!** Αλλά τι σημαίνει άραγε σήμερα ο όρος **βασιλεία** (ράιχ στα γερμανικά ήδη από τον Λούθηρο [!])^{iv}; Δεν θα προτιμήσω την απόδοση με τους όρους **χάρις/άκτιστο φως** της πατερικής γραμματείας αλλά τη διατύπωση: **καινούργιος/δίκαιος κόσμος του Θεού**.

Σημειώτέον ότι ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αι. όταν αντί του Χριστού της Εκκλησίας αναζητείτο με αγωνία ο **ιστορικός** Ιησούς, οι παραβολές θεωρούνταν ως **απομαγνητοφωνήσεις** όπου μπορούσε κανείς αυθεντικότερα από οποιοδήποτε άλλο ευαγγελικό «μέσο» να ακούσει την ίδια τη φωνή του Λόγου (vox ipsissima)^v. Μάλιστα εκπλήσσουν τον σημερινό «ξύλινο» θεολογικό λόγο, η παραστατικότητα, το **χιούμορ** αλλά και η δηκτικότητα ενίοτε του Ι. Χριστού. Αυτός, αιώνες πριν την **αναστήλωση** των εικόνων από την Ζ' Οικουμενική Σύνοδο το 787 μ.Χ., με τις **αφηγηματικές του μινιατούρες** (δηλ. τις παραβολές) είχε αποδείξει ότι τελικά ο **ανθρώπινος** λόγος για τον **υπέρλογο** Θεό-Πατέρα δεν μπορεί να είναι «δογματικός» (με την έννοια των ορισμών) αλλά **μόνον μεταφορικός** και πάντα **εικονικός-ποιητικός/παραστασιακός (performing)**. Η εικόνα (όρος που ανήκει και στο λεξιλόγιο του σύγχρονου management) δεν είναι μόνον «βίβλος αγραμμάτων». Ισούται με χίλιες λέξεις αφού ταυτόχρονα διεγείρει τον **όλο** άνθρωπο (εγκέφαλο, συναισθήματα), όλα τα όργανα της **γνώσης** ήτοι της αγάπης του Θεού (Μτ. 12, 28-34 κε.). Κατεξοχήν τον 21^ο αι. κατά τον οποίο και πάλι αναβιώνουν τα «ιερογλυφικά» ενώ και οι «ταμπέλες» λειτουργούν ρυθμιστικά, η «εικόνα» έχει αναχθεί «λογότυπο [Logo]» κατεξοχήν των εγγραμμάτων. Η **μεταφορά** (Αριστοτέλης Ποιητ. 21, 1457b) κατά τη σχέση της **αναλογίας** λειτουργεί ως γέφυρα **έκ-στασης**. Αυτό συμβαίνει διότι δεν είναι **μονοσήμαντος** λόγος καθώς δεν είναι η απλή λέξη που χαρακτηρίζει το υποκείμενο, αλλά το σημασιολογικό της φορτίο. Νοηματοδοτείται από τη διαδραστικότητα με τον ακροατή. Προκαλεί **επικοινωνία**. «Κλασικό» παράδειγμα **μεταφοράς** είναι η διατύπωση: ο **Αχιλλέας είναι λιοντάρι**^{vi}. Αυτή (η διατύπωση) μπορεί να σημαίνει ότι είναι δυνατός αλλά και πολύ επικίνδυνος, ταχύς και ανίκητος, βασιλιάς, κυρίαρχος, Μεσσίας. Ξαφνικά ο Αχιλλέας μέσω μιας λέξης φωτίζεται ποικιλότροπα αλλά όχι μονοσήμαντα

αφού το κατηγορημα παραπέμπει σε ένα φάσμα. Καλείται ο ακροατής να ενεργοποιηθεί για να βρει τη δική του ερμηνεία. Έτσι από μαία γίνεται μητέρα.

Οι παραβολές του Κυρίου περισσότερο από ό,τι συμβαίνει με τις αντίστοιχες ιουδαϊκές αφηγήσεις-**maschal**^{vii} (α) έχουν **αυτόνομο** χαρακτήρα. Δεν χρησιμοποιούνται δηλ. ως συνοδευτικές διαφωτιστικές εικόνες ενός προβληματισμού ή μιας νομικής ερμηνείας (*nimschal* [= θεωρία-επίπεδο της αποκάλυψης]), αλλά εκπέμπονται με τρόπο μοναδικό ως **βιτρώ/διαφάνειες** του καινούργιου κόσμου (της **Βασιλείας**) που **ήδη - εδώ και τώρα** ανατέλλει. (β) Μάλιστα ο Ιησούς από την (κακόφημη) Ναζαρέτ δεν καταφεύγει σε ένα εξωραϊσμένο ρομαντικό, παραδεισένιο περιβάλλον για να σκηνοθετήσει τον καινούργιο κόσμο του Θεού. Αντί του ραβινικού σεναρίου Βασιλεύς (= Θεός) - δούλοι (= πιστοί στην Τορά), ο Χριστός χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη την ασήμαντη, τη σκληρή, τετριμμένη αλλά και ενίοτε ανίερη για πολλούς τετριμμένη καθημερινότητα. Ένας ελάχιστος σπόρος από σινάπι, απογοήτευση από την κλιμακούμενη έλλειψη σοδειάς, απώλειες, αδικία, διασπασμένες οικογενειακές σχέσεις, η ιστορία του καθημερινού ανθρώπου αλλά και η φύση (αυτή η «αρχέγονη Βίβλος της ανθρώπινης οντότητας») γίνονται η πρώτη ύλη και ενίοτε τα «αρνητικά» φιλμ της ιστορίας/οικονομίας του Θεού. Αντίθετα προς τις σκιές του πλατωνικού Σπηλαίου, διανοίγονται παράθυρα-κάτοπτρα για να εισέλθει στο τούνελ του κόσμου ο ήλιος της δικαιοσύνης (= της καλοσύνης) ο νοητός και αισθανθεί κάποιος την απίστευτη δυναμική και συνάμα την καταπληκτική εγγύτητα της βασιλείας/παρουσίας^{viii}. Τελικά οι π. είναι τα **κανάλια** που αληθινά (α) «ταξιδεύουν»/μεταφέρουν τον άνθρωπο να διακρίνει ακόμη και στις πιο ακάθαρτες ζώνες της καθημερινότητας την παρουσία ενός Θεού Πατέρα. (β) Ταυτόχρονα μετασχηματίζουν τη ζωή αφού ο δέκτης, έχοντας θεωρήσει τον Θεό του **αλλιώς**, αντιλαμβάνεται πλέον τη ζωή από το πρίσμα/την οπτική της αιωνιότητας και άρα με διαφορετική προοπτική- **τηλεόραση** (= βλέπω μακριά)^{ix}. Βεβαίως σύμφωνα με τον ίδιο τον Ι. Χριστό αυτή η θέα των π. δεν προϋποθέτει καταρχήν οξυδερκή όραση αλλά την **υπακοή**, την ορθή λειτουργία της πλέον αρχέγονης και πολύτιμης για την Α.Γ. αίσθησης του βροτού που συνδέεται άρρηκτα και με τη λαλιά/το λόγο: **ὅς ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκούτω** (4, 9-πρβλ. Αποκ. 2-3)^x. Ας σημειωθεί ότι και στον αιώνα που μόλις πέρασε, χαρισματικές μορφές (όπως ο άγ. Πορφύριος και ο πατήρ Παΐσιος) χρησιμοποιούσαν εικόνες καθημερινές (ακόμη και τα λάδια της μηχανής) για να μεταμορφώσουν το νου και την ύπαρξη των ανθρώπων. Ιδίως ο πρώτος σε πολλές περιπτώσεις συμβούλευε ανθρώπους να αφιερώνουν χρόνο προκειμένου να μυσταγωγούνται στη σωτήρια (κατά το Ντοστογιέφσκυ) ομορφιά της φύσης επιβραδύνοντας τους βάρβαρους ρυθμούς της ρουτίνας. Πολλές διαφημίσεις έχουν «θεολογικότατο» περιεχόμενο (πρβλ. Σε ξεδιψά ενός ποτού-σύμβολου που τελικά σε κάνει «εξαρτημένο») αφού δονούν βαθιές ανάγκες της ύπαρξης και μπορούν να αξιοποιηθούν ως αφόρμηση για **ανακάλυψη** της Βασιλείας.

Προκειμένου να επεξεργαστεί κάποιος μια παραβολή, εκτός από τα γυμνασμένα αυτιά^{xi}, καταρχάς οφείλει να αποκρυπτογραφήσει τη δυναμική του συμβάντος λαμβάνοντας υπόψη τον τόπο, χρόνο, τους πρωταγωνιστές. Έτσι (α) πρέπει να **μεταφερθεί** στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στην πάντα εξωτική αλλά επικίνδυνη Ανατολή και μάλιστα της εποχή του Ι. Χριστού. (β) Οφείλει να εξετάσει το συμβάν στη συνάφειά του (μέσα στο κείμενο-υφαντό του Ευαγγελίου). (γ) Πρέπει να εξιχνιάσει τον αντίκτυπο που είχε στους ακροατές που είχαν ιδιαίτερη σχέση με την φύση τότε αλλά και διαχρονικά.

A. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ «ΚΑΘΟΜΑΙ -ΑΝΑΚΛΙΝΟΜΑΙ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ» ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ

Μετά από τη νεωτερική εποχή της κυριαρχίας του Fast Food/ ταχυφαγείου (που δεν επικράτησε μόνο στη διατροφή αλλά και σε άλλες «ιερές πτυχές» του βίου), το 90% οικογενειών σήμερα στη Γερμανία θεωρούν ότι το τραπέζι και η θαλπωρή του σφυρηλατούν δεσμούς και συσπειρώνουν τα μέλη τους. Αξία δεν δίνεται πλέον μόνο στο *slow food*^{xiii} αλλά και στο κοινό τραπέζι της Κυριακής ενώ νεανικές συντροφικές αναβιώνουν τον έρανο, τις πρασιές, τα συμπόσια^{xiii}. Εκπομπές με θέμα την αισθητική, διατροφική και κοινωνική αξία του μαγειρευτού φαγητού έχουν κατακλύσει τη μικρή οθόνη. Γιατί άραγε είναι τόσο πολύτιμο σήμερα το τραπέζι στην κορεσμένη ανθρώπινη ύπαρξη;

1. «Είσαι ό,τι τρώς» διακήρυξε ο Ludwig Feuerbach (1804-1872) κάνοντας ένα λογοπαίγνιο αφού στη γερμανική το *είναι* και το *εσθίειν* είναι ομόηχα (*Du bist was du isst*). Σύμφωνα με κάποιους ανθρωπολόγους, ένα από τα στοιχεία που διαφοροποίησε τους πρωτόγονους ανθρώπους από τους πιθήκους δεν ήταν ούτε η όρθια στάση ούτε τα εργαλεία αλλά η διατροφή. Δεν ήταν **μόνον** ότι οι πρόγονοί μας έτρωγαν κατόπιν ψησίματος (< έψω= ψήνω, βράζω ήδη μυκην.). Αυτό όντως ανέπτυξε τον εγκέφαλό τους και βοήθησε τον **Homo erectus** να γίνει *sapiens* (= σοφός) αφού η ωμή τροφή δεν παρέχει σε αυτόν (στον εγκέφαλο) άφθονες θερμίδες για να λειτουργήσει ικανοποιητικά^{xiv}. Δεν είναι **μόνον** το γεγονός ότι η προμήθεια, η ετοιμασία αλλά και η βρώση της τροφής κινητοποιούσε και ικανοποιεί όλες τις αισθήσεις **αποδομώντας** ήδη με τον θηλασμό την αγωνία του θανάτου^{xv}. Σύμφωνα άλλωστε με τον Αριστοτέλη, από τις πέντε αισθήσεις η γεύση είναι η βασική προϋπόθεση για την ηρεμία της ψυχής (Περί Ψυχής β1). Δεν είναι απλώς το **τι** αλλά το **πώς** **συνήσθιαν** οι πρώτοι άνθρωποι: η τροφή από κοινού^{xvi}. Άλλωστε το αρχικό θέμα του όρου **φαγητό** ανάγεται σε ρίζα που σημαίνει *διαμοιράζω, διανέμω*. Τελικά διαπιστώνεται ότι ενώ με την ατομική βρώση συνδέεται η εμπειρία της ενοχής^{xvii}, ήδη από την παραδείσια Εδέμ αφού άλλωστε είναι γνωστό το μότο ότι *με το πηρούνι σκάβει κάποιος τον τάφο του*, τελικά **«είμαστε όταν από κοινού τρώμε»** ως συνδαιτυμόνες (< δαιτύς «γεύμα, φαγητό» < δαίω= κόβω, διανέμω-τρώγω)^{xviii}. Δεν είναι τυχαίο ότι στην καρδιά της χαρακτηριστικής λακωνικής προσευχής του Χριστιανισμού ακούγεται η παράκληση σε πληθυντικό: *τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν* (σε πληθυντικό) *σήμερον*^{xix}. Η διπλή επανάληψη του *ἡμῖς* συνδυάζεται μάλιστα με παράκληση για άφεση των χρεών/ενοχών. Χαρισματικός πατέρας της σύγχρονης Εκκλησίας συμβούλευε στις μέρες μας φοιτητές να μην τρώνε ποτέ μόνοι.
2. Ουσιαστικά μέσω αυτής της βρώσης **από κοινού** (που ονομάζεται και **πανδαισία**), η οποία ολοκληρώνεται με τη **συζήτηση** περί της αλήθειας (επιστράτευση του λόγου/ φιλοσοφία) και την **ψυχαγωγία** (τέχνες),^{xx} ο βροτός ανακαλύπτει ένα υποκατάστατο του χαμένου παραδείσου και κοινωνεί μερικώς το μυστήριο του «δέντρου της ζωής και της γνώσης»: ενώ μοιράζει το ψωμί του διαπιστώνει ότι **πολλαπλασιάζει** την ευτυχία του αποκαθιστώντας τις διασπασμένες σχέσεις του και με τους «άλλους» **και με τον Θεό**. Ιδίως στην Ανατολή η πρόσκληση και η συμμετοχή σε τραπέζι και μάλιστα σε **δείπνο**^{xxi} αποτελούσε την επισφράγιση της συμφωνίας-διαθήκης δύο πλευρών και έκφραση **ομόνοιας, κοινωνίας** και αγάπης. Κορυφαίο ήταν το γαμήλιο δείπνο. Μέχρι σήμερα η φιλία σε πολλές κουλτούρες και γλώσσες εκφράζεται με τη μεταφορά «μοιράστηκα ψωμί και αλάτι». Με το ανοίξει κάποιος το σπιτικό του στον «άλλο» - ξένο (που στη φύση βιώνεται ως «λύκος») και να μοιραστεί μαζί του τον πλέον ιερό χώρο /την **εστία** του (< **εστιάτωρ**), δεν επισφράγιζε απλώς τη θέληση να τον προστατεύσει αφού και ο φιλοξενούμενος αναλάμβανε το καθήκον να μην αδικήσει τον αμφιτρώνα. Αποδοχή στο κοινό τραπέζι σημαίνει **συνχώρηση, ένταξη στην ομάδα, συνοχή**. Βεβαίως σε όλους τους πολιτισμούς προηγείται προσευχή/σπονδή στον αγαθό δαίμονα, την Υγεία και τον Σωτήρα ή Ξένιο Δία (βλ. πλατωνικό Συμπόσιο), τον Πρωτοπατέρα, ο οποίος *ἐν ἑτέρα μορφῇ* συχνά παρεισφρῆε στο συμπόσιο ως παρᾶσιτο. Το επισημαίνει ο Πλούταρχος ο οποίος θεωρεί ότι η λέξη **cena** για το δείπνο αντλεί το όνομά της από την κοινωνία δηλώνοντας ότι «δεν είναι η αφθονία του κρασιού ή το ψητό κρέας που δημιουργεί τη χαρά στις εορτές αλλά η καλή ελπίδα και η πίστη ότι η θεότητα είναι παρούσα και δέχεται ευχάριστα, ότι προσφέρεται» (Συμποσιακά 643)^{xxii}. Επί τη βάση των ανωτέρω κατανοούμε γιατί το ανάκλιτρο/ το «τραπέζι» σε αλληλουχία κατεξοχήν με την **κλίνη/»το κρεβάτι**» (τα πεδία

όπου συντελείται η **συντροφιά**, συντήρηση και η **δαιώνιση** του είδους), συνιστούσαν ανέκαθεν τους δύο ιερότερους χώρους της ανθρώπινης ύπαρξης που ήταν περιβεβλημένοι με την αύρα του μυστηρίου και ρυθμίζονται μάλιστα από τον ίδιο αρχέγονο χώρο του εγκεφάλου. Ο γέρον Σωφρόνιος το Έσσεξ παρότρυνε τα ζευγάρια και κατεξοχήν τους ιερείς να αφιερώνουν τη Δευτέρα ένα δείπνο στη σύζυγό τους.

3. Το αρνητικό είναι στον μεταπτωτικό κόσμο της ενοχής η **συγχώρηση** και το **έμεις** στο δείπνο δεν αφορά σε όλους παρότι η μητέρα γη παρέχει σε όλους ανεξαιρέτως τους καρπούς της. Αποκλείονται οι νόμιμες σύζυγοι (ιδίως στο συμπόσιο), οι κοινωνικά και εθνοτικά παρίες ενώ σκλάβοι και ψάλτριες γίνονται αντικείμενο σεξουαλικής ικανοποίησης. Το τραπέζι και **το σαβουάρ βιβρ (= ο τρόπος να ζεις)** συνδέθηκαν με την **ανατροφοδότηση** του σπιράλ εξουσίας. Ο οίκος εντάχθηκε στην **κοινωνική σκηνοθεσία** του πλούσιου ιδιοκτήτη, το δείπνο απαραίτητο μέσον προβολής και το συμπόσιο ακολουθούσε ένα **τελετουργικό** που εξέφραζε σε μια μινιατούρα την ταυτότητα και τον χάρτη μιας ολόκληρης κοινότητας. Στον ίδιο χώρο ή μάλλον σε επισυναπτόμενους **ανακλίνονταν** (ανά τρεις) αποκλειστικά άνδρες (!) που ανήκαν στην ίδια ή ανώτερη κοινωνική, θρησκευτική, εθνική φατρία και μάλιστα σε σειρά που αντικατόπτριζε την πυραμίδα. Οι κατώτεροι δεν λάμβαναν την ίδια μερίδα και ποιότητα φαγητού. Συνήθως οι κυρίες/σύζυγοι (οι οποίες αποσύρονταν κατά το συμπόσιο) **κάθονταν** ενώ όσοι από τους δούλους δεν **διακονούσαν** (= σέρβιραν και ικανοποιούσαν τις σεξουαλικές ανάγκες του κυρίου τους) σωριάζονταν στα πόδια του δεσπότη/αφεντικού όπως και η **άκλητη** γυναίκα στην προαναφερθείσα περικοπή του Λουκά (πρβλ. *Σενέκα Περί ενεργειών* 3.27.1· Πετρώνιος, *Σατυρικός* 68.4). Μάλιστα σε μαρμάρινες πλάκες- επιτύμβιες στήλες ο δούλος παρουσιάζεται σε πολύ μικρότερο μέγεθος από τον κύριο^{xxiii}. Σημειωτέον ότι ο άρχων/βασιλεύς είτε ήταν στη Ρώμη είτε σε οποιαδήποτε πόλη της Μεσογείου δεν συνέτρωγε με τους **πληβείους** που τροφοδοτούσε για να κατευνάζει τη διάθεση για επανάσταση αλλά και να τους έχει **πελάτες** (Σουητ. *Nero* 16· *Dom.* 4· πρβλ. *Cal.* 18).
4. Ένα άλλο βασικό στοιχείο της πρόσκλησης σε δείπνο (το οποίο ήδη θίχθηκε) είναι και η ανταπόκριση αλλά και η ανταπόδοση της φιλοξενίας αφού αυτή εντάσσεται στη λογική **δούναι καὶ λαβείν** στην οποία άλλωστε υποτάχθηκε και η θρησκεία/religio με τη θυσία.

Μπορεί κάποιος να λάβει μία μικρή γεύση των ανωτέρω κατά την ακρόαση ενός ηγεμονικού, πολυτελούς και τελικά μακάβριου γεύματος του Ηρώδη Αντύπα που καταλήγει στον αποκεφαλισμό του **Προδρόμου** του Πάθους του Κυρίου στον **Μαχαιρούντα** (!): παρουσιάζεται σε αντιθετικό παραλληλισμό προς το τραπέζι που παραθέτει ο Μεσσίας στο **χλωρό χορτάρι της ερήμου** (!) **μέσω** των δικών του **αποστόλων** (όπως ονομάζονται οι **μαθητές**) με τον πολλαπλασιασμό των άρτων και των ψαριών. Μέσω της συγκεκριμένης σκηνής μεταφερόμαστε στην Παλαιστίνη και στην ιουδαϊκή **τράπεζα**.

1. Ιδίως για τον Ιουδαίο το γιορτινό τραπέζι του **Σαββάτου** και κατεξοχήν το **Σεντέρ** του Πάσχα ανακαλούσε την τροφοδοσία του λαού στη σκληρή έρημο (χώρο πλήρης απεξάρτησης από τον πολιτισμό) από τον **Γιαχβέ** ο οποίος ως καλός ποιμένας-ηγέτης μέσω ενός καθημερινού *cateringservice* χορηγούσε (όχι πολυτελή γεύματα αλλά) τον **άρτον τον επιούσιον** (πρβλ. Παρ. 17, 1· 23, 6-8), τα οστύκια και νερό/νεαρόν ύδωρ (αντί των ιχθύων των καινοδιαθηκικών περικοπών). Ουσιαστικά ζώντας ο Ιουδαίος μακριά από το Ναό, το τραπέζι τις ιερές μέρες (πρβλ. holiday < holy+ day) είναι μέχρι σήμερα ταυτόχρονα η «**αγία τράπεζα**» όπου αυτός, η σύζυγος και ιδίως τα παιδιά του ανακαλύπτουν διαρκώς την ταυτότητά τους αναβιώνοντας την ιστορία της θείας Οικονομίας.
2. Εκτός από αναμνήσεις του ένδοξου παρελθόντος το γεύμα συνιστούσε το **ορντέβρ/ την πρόγευση** της χαράς των **Εσχάτων**. Συνήθως αυτά τα Έσχατα του κόσμου και της ιστορίας (η **ημέρα του Κυρίου** = **Κυριακή**) συνδυάζονται στην Π.Δ. (όπως και από εμάς σήμερα) με γεγονότα καταστροφικά – χαοτικά συνδεόμενα με την (κατά) δίκη και τον πόλεμο. Παράλληλα όμως μετά τις σκηνές αυτές, η **Αποκάλυψη του Ησαΐα** (3^{ος}-2^{ος} αι. π.Χ.) για να περιγράψει τη χαρά, την ευλογία, την παραδείσια αφθονία της μεσσιανικής εποχής που θα γευθούν ‘**άνευ αργυρίου**’ όσοι πραγματικά πεινούν και διψούν, χρησιμοποιεί και την εικόνα του συμποσίου: **ο Κύριος του σύμπαντος, αφού σταματήσει τις θριαμβευτικές κραυγές των τυράννων, θα ετοιμάσει πάνω στο όρος Σιών για όλους τους λαούς συμπόσιο με τα πιο νόστιμα εδέσματα, με εκλεκτά κρασιά. Εκεί θα καταργήσει (δική μου σημείωση: καταπαί)**^{xxiv} το πένθιμο πέπλο, το νεκρικό σεντόνι, που σκεπάζει όλους τους λαούς, θα καταργήσει το

θάνατο για πάντα. Και θα σφουγγίσει τα δάκρυα σε όλα τα πρόσωπα, και τη ντροπή του λαού του σ' όλη τη γη^{xxxv} (25, 3 Μετάφραση Βιβλικής Εταιρείας [MBE] 1997· πρβλ. 55, 1^{xxxvi}. 60, 4-7 Ψ. 35 [36], 9-10^{xxxvii}. **Α' Ενώχ 62. 1-16 IQS 2.11-12 Δ' Έσδρα 6. 52 [βρώση τέρατος Λεβιάθαν]**)^{xxxviii}. Ο Κύριος Σαβαώθ δεν ποτίζει τα έθνη με άκρατο οίνο όπως στον Ιερ. για να τα συντρίψει, ούτε αναμένει την ιεραποδημία στη Σιών αυτών (των εθνών) φορτωμένων με δώρα (όπως στην αντίστοιχη σκηνή στο Μιχ. 4 // Ησ. 2) αλλά και ως Αρχιερέυς μετά το γεύμα με τους πρεσβυτέρους (το οποίο στο κεφ. 24 απηχεί την επισφράγιση της διαθήκης στο Σινά), προσφέρει δωρεάν ο Ίδιος το τραπέζωμα/συμπόσιο στους ελευθέρως προς αυτόν μεταστραφέντες λαούς^{xxxix}. Για πρώτη φορά το μοτίβο του άφθονου δείπνου συνδέεται με αυτό της Κρίσης ενώ ο ίδιος ο Κύριος εμφανώς συντρώνει με όλους τους λαούς και δη στη Σιών. Και η Σοφία στις *Παροιμίες*^{xxx} ετοιμάζει την τράπεζά της και καλεί μέσω **κηρύκων** σε αυτήν όλους ακόμη και τους άφρονες (9, 1 κ.ε. Ο' πρβλ. Ασμα 5, 1^{xxxi}). Η ευφροσύνη των τελικών εσχάτων μεταφέρεται επίσης και με την εικόνα του γάμου (Ησ. 61, 10^{xxxii}. 62, 5^{xxxiii}), ο οποίος στην Ανατολή γιορταζόταν με «τραπέζι» που διαρκούσε επί μία εβδομάδα (εξ ου και ο πληθυντικός γάμοι).

3. Δυστυχώς η ανωτέρω οικουμενική νότα λησμονήθηκε στην Παλαιστίνη αφού η υποδούλωση 500 ολόκληρα χρόνια (με κάποια διαλείμματα) οδήγησε αρκετούς κύκλους σε αυτοάμυνα μέσω του αποκλεισμού των εκτός-αλλοδαπών ως ακαθάρτων και από τις δύο προμνημονευθείσες ιερές σφαίρες της ανθρώπινης ύπαρξης. Μέχρι σήμερα ο συντηρητικός Ιουδαίος Φαρισαίος (Perusim = *κεχωρισμένος* από την ανομία και τον πολύ όχλο/ *am ha'aretz*) επιβεβαιώνει στον πολυσυλλεκτικό κόσμο την ταυτότητά του με την περιτομή και τη βρώση μόνον *κόσερ/καθαρής* τροφής ακολουθώντας το πολυτραγουδισμένο και στην ορθόδοξη Εκκλησία παράδειγμα των *τριών παιδών* στη Βαβυλώνα (Δαν. 2· πρβλ. Βηλ και Δράκων [ειρωνεία της *θεοξενίας*])^{xxxiv}. Στο κοινόβιο του Κουμράν μόνον μετά από σκληρή τριετή δοκιμασία μπορούσε κάποιος να καθίσει στην ίδια τράπεζα με τους αδελφούς του κοινοβίου που αυτοχαρακτηρίζονταν *παιδιά του φωτός* αφού **μισούσαν** τα τέκνα του σκότους (IQS 6.13b–23). Όσοι δεν ήταν παιδιά του **Αβραάμ** δεν επιτρεπόταν να συμφάγουν με τους εκλεκτούς, τους «καθαρούς», ούτε θα μπορούσαν στα Έσχατα να γευθούν το ουράνιο μάννα στην αγκαλιά του πατριάρχη. Παραδόξως βέβαια ο συγκεκριμένος πατέρας και των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών φιλοξένησε μεσημέρι (και όχι βράδυ όπως συνηθιζόταν) **άκλητους** αφού τους προσκύνησε γονυπετώς. Θα προηγηθεί η ιεραποδημία όλων των *Εβραίων* της Διασποράς (των «σωζομένων» Τωβ. 14, 7 Σιναϊτικός) από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα (Ψ. 106, 2 Ο' «λελυτρωμένοι υπό Κυρίου» · Ησ. 43, 5 κε.· 49, 12· Βαρ. 4, 37· 5, 5· Ψ. Σολ. 11, 2· Α' Ενώχ 57.1). Σημειωτέον ότι στην τράπεζα της κοινότητας του Κουμράν δεν έχουν θέση όσοι είναι ανάπηροι και έχουν σωματικό, ηθικό ή άλλο μώμο.

Και η πρώτη παρουσία του Ιησού Χριστού αποκορυφώθηκε με το τελευταίο Δείπνο το οποίο με το κοινό ποτήριο (που δεν συνηθιζόταν ούτε στο πασχάλιο δείπνο των Εβραίων) συνιστά κατεξοχήν χαρακτηριστικό της χριστιανικής κοινότητας η οποία κατηγορήθηκε μάλιστα για οιδιπόδειες μίξεις και θυέστεια δείπνα^{xxxv}.

1. Η δημόσια δράση Του εγκαινιάζεται με την βάπτιση και την παραμονή του στην έρημο όπου και ο πειρασμός να μετατρέψει τους άρτους σε ψωμιά για να αναδειχθεί ως ο «από μηχανής θεός» Μεσσίας που θα μοιράσει άρτον και θέαμα (Μτ. 4, 3)^{xxxvi}. Αυτός τα λίγα χρόνια της δημόσιας δράσης του δεν έζησε όπως ο ασκητικός/ναζιραίος Ιωάννης ο Βαπτιστής στην έρημο του Ιορδάνη, ούτε τρεφόταν με ακρίδες και μέλι άγριο (Μκ. 1, 6 κ.παρ.). Περιπάτησε ανάμεσα στα πλήθη της επαρχίας (και όχι των άστεων) της Γαλιλαίας και **συμμετείχε** σε δείπνα (Μκ. 2, 15 κε.· Λκ. 15, 1 κε.· Μτ. 11, 18 κε.), προκειμένου να αντιπροσφέρει με τρόπο παραβολικό το δικό του «άρτο» το κήρυγμα της Βασιλείας του Θεού (πρβλ. Αμ. 8, 11: *ιδού ημέραι έρχονται λέγει Κύριος και έξαποστειλώ λιμόν επί την γήν ού λιμόν άρτου ούδè δίψαν ύδατος αλλά λιμόν του άκοῦσαι λόγον Κυρίου*). Κατηγορήθηκε ως φάγος και οινοπότης (Λκ. 7, 34). Άλλωστε οι *Παροιμίες* παροτρύνουν: *Μή έσο μεταξὺ οίνοποτών, μεταξὺ κρεοφάγων άσώπων· διότι ό μέθυσος και ό άσωτος θέλουσι πτωχεύσει· και ό ύπνώδης θέλει ένδυσθῆ ράκη*

(23, 20-21 [Μτφρ. Βάμβρα]· πρβλ. και το «σαβουάρ Βιβρ» της Σοφ. Σιω. 31, 12-32 [9, 9]). Γνώριζε ότι τους ανθρώπους δεν τους κερδίζει κάποιος με κηρύγματα αφ' υψηλού, αλλά όταν μοιράζεσαι μαζί τους απλές καθημερινές στιγμές και ιδίως την «ιερή ώρα» του φαγητού. Ενώ αρνήθηκε να υποκύψει στο σατανικό πειρασμό, τροφοδότησε με απλά συστατικά τις μάζες στην έρημο εφόσον όμως είχαν χορτάσει με το λόγο του. Έτσι εκπληρώθηκε ο προγραμματικός/ προφητικός ύμνος της Παναγίας: *καὶ πεινῶντας ἐνέπλησε ἀγαθῶν* (Λκ. 1, 53). Ακολούθησε η προγραμματική ομιλία του Ι. Χριστού στη Ναζαρέτ: *Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ οὐ εἶνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεισιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστείλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν* (Λκ. 4, 18-19 // Ησ. 61)^{xxxvii}.

2. Μάλιστα στον Μκ. και τον Μτ. σώζονται δύο τροφοδοσίες^{xxxviii}. Η β' περικοπή του χορτασμού των επτά χιλιάδων στον αρχαιότερο ευαγγελιστή^{xxxix} εντάσσεται σε μια ευρύτερη ενότητα η οποία με άξονα το μοτίβο του ψωμιού περιγράφει το *άνοιγμα στην κοινωνία των εθνών*: προηγούνται της περικοπής (α) η κατάργηση των διακρίσεων **καθαρού και ακαθάρτου**, οι οποίες εμπόδιζαν τα κοινά γεύματα και συνεπώς την συναναστροφή Ιουδαίων και Εθνικών (7, 1-23) και (β) η *πάλη με τον Ιησού της Ελληνίδος Συροφοινίκισσας μητέρας που κορυφώνεται με την αναφορά στον άρτο: ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα, οὐ γάρ ἐστὶν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ τοῖς κυναρίοις* (σκυλάκια = εθνικοί) *βαλεῖν - Κύριε· καὶ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων* (7, 27-28). Ακολουθούν (γ) η θεραπεία του κωφού και μογιλάλου (= βραδυγλωσσου) *ἀνὰ μέσον τῶν ὀρίων Δεκαπόλεως* (7, 31-37), ο οποίος καταρχάς ακούει και μετά ομιλεί (!) και (δ) ο χορτασμός των 4.000 οι οποίοι *μακρόθεν ἦκασιν* και ήδη επί τρεις ημέρες είναι νηστεϊς (όπως ακριβώς οι προσήλυτοι πριν τη βάπτισή τους· πρβλ. Πρ. 9). Έπεται το ταξίδι στην «άγνωστη» Δαλμανουθά (Μάγδαλα;), όπου οι Φαρισαίοι προκλητικά τυφλοί από το πάθος τους ενάντια στον Ιησού και τα «οικουμενιστικά ανοίγματά» του, ζητούν από Εκείνον σημείο (ίσως **μάννα/άρτο**) από τον ουρανό (8, 11-13· πρβλ. Ιω. 6). Αυτή η εκούσια τύφλωση προκαλεί τον αναστεναγμό του Ιησού για τη σκληροκαρδία των πνευματικών ταγών του Ισραήλ και δικαιώνει ουσιαστικά τη στρόφη του προς τα έθνη. Δεν είναι όμως μόνον **η (όξινη) ζύμη/μαγιά (!)** των «εκλεκτών» Φαρισαίων και του Ηρώδη, αλλά και **οι μαθητές**, εκείνοι, οι οποίοι παρόλο ότι έχουν ενεργά συμμετάσχει στα θαύματα της αρτοδοσίας, συνεχίζουν να αγνοούν επιδεικτικά τη δύναμη του Ιησού και να αγωνιούν για την έλλειψη άρτων (8, 14-21). Σημειωτέον ότι για τον J. Breck το 6, 16-21, η περικοπή του περιπάτου πάνω στη θάλασσα πλαισιωμένη από τον χορτασμό των πέντε χιλιάδων και την ομιλία περί του άρτου της ζωής συνιστά τον πυρήνα ολόκληρου του Ιω.^{xl}.
3. Τελικά το τραπέζι δεν αποτέλεσε μόνο στοιχείο ταυτότητας της πρώτης κοινότητας αλλά και παράγοντα μεγάλης διένεξης και διαίρεσης. Γι' αυτό και απασχολεί πολλά κείμενα της Καινής Διαθήκης: Γαλ., Α' Κορ., Ρωμ., Πρ. 6 (πρόβλημα με τις χήρες των Ελληνιστών), 10. Αποκ. 2-3. Ιούδα/Β' Πέ. (αγάπες = σπιλάδες). Στην πρώτη το θέμα είναι η κοινή τράπεζα με αλλόφυλος ενώ στην Κόρινθο αν οι πιστοί «μολύνονται» από τα «ακάθαρτα» κρέατα (ιερόθυτα/ ειδωλόθυτα) που πωλούνταν τότε στο μάκελλον (= κρεοπωλείο· Α' Κορ. 8, 1).

B. ΣΥΝΑΦΕΙΑ - ΣΥΓΚΡΙΣΗ^{xli}

Έχοντας ήδη αναψηλαφήσει τη σημασία κατεξοχήν του δείπνου στην Ανατολή και κατεξοχήν στην Παλαιστίνη, εστιάζουμε πλέον το φακό μας στην παραβολή αναφορικά με το τραπέζι. Αυτή απαντά στον Λουκά (ο οποίος στο δίτομο προς Θεόφιλον έργο του δίνει μεγάλη έμφαση στα τραπέζια του Χριστού και της πρώτης Εκκλησίας) και σε αυτή με την τραγική κατάληξη στον Ματθαίο ο οποίος σύμφωνα με την αφήγηση επισφράγισε την μεταστροφή του και εγκαινίασε τη μαθητεία με ένα τραπέζι που σκανδάλισε (Μκ. 2, 14. Μτ. 9, 9). Οι δύο ευαγγελιστές τοποθετούν την παραβολή του δείπνου ή του αρίστου σε διαφορετική συνάφεια. Σε κάθε περίπτωση δεν συνδέεται με το τελευταίο δείπνο του Ιησού όπως ερμηνεύεται σε αρκετά Κυριακοδρομία εφόσον η περικοπή του Λουκά ακούγεται στη λατρεία την «παραμονή» των Χριστουγέννων (**Κυριακή Προπατόρων**) ενώ αυτή του Μτ. σχολιάζεται υμνολογικά στον όρθρο της Μ. Τρίτης.

Λουκάς- Δείπνο	Ματθαίος – Άριστον γαμήλιο (!) ^{xliii}
<p>Κεφ. 9, 15-19, 27 Οδοιπορικό -«εναλλακτικό ΠΑΜΕ» του Ιησού από τη Γαλιλαία προς την Ιερουσαλήμ (Εξοδος-Ανάληψη)</p>	<p>Κεφ. 20-28 Ιερουσαλήμ-Ιερό: «ομφαλός της γης»/ μητρόπολη αγιότητας. Μεγάλη Εβδομάδα Πάθους και Ανάστασης [Μεγ. Τρίτη]</p>
<p>Φιλοξενούμενος στην οικία ενός Φαρισαίου (για τελευταία φορά μετά [α] 7, 36-50 και [β] 11, 37-52)</p> <p>I. Θεραπεία το Σάββατο ενός ανθρώπου που δεν ξεδιψούσε ποτέ (!)/υδρωπικού (Στοβαίος Ανθολογία 3.10.45).^{xliii} Εριστικός διάλογος με τους νομικούς και Φαρισαίους.</p> <p>II. Γνωμικά (=χρείες, ρητορικά αποφθέγματα) σχετικά με τη στάση στα δείπνα (σαβουάβιβρο) και τις προσκλήσεις σε αυτά: A. Επισκέπτες (στ. 7-11) – πού κάθομαι; B. Αμφιτρύων^{xliv} (12-14) –ποιους προσκαλώ;; όταν δοχήν ποιής, κάλει πτωχούς, αναπειρούς^{xlv}, χωλούς, τυφλούς· και μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι, ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων (14, 13-14 πρβλ. Λκ. 7, 22 Παρ. 25, 6-7)^{xlvi}.</p> <p>Γ. Καλεσμένοι: ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΠΑΡΑΒΟΛΗ</p> <p>Ο ΙΗΣΟΥΣ «ΚΑΠΟΥ» καθ' οδόν</p> <p>III. Προϋποθέσεις μαθητείας κοντά στον Ιησού (παραβολές προγραμματισμού)</p>	<p>Στο Ιερό (!) όπου έχει θεραπεύσει «ακάθαρτους» και έχει δεχθεί αίνο από ανώριμα – «ανόητα» νήπια</p> <p>I. Αμφισβήτηση της αυθεντίας/εξουσίας του I. Χριστού και απόρριψη Του (21, 23-27) από τη θρησκευτική Ιεραρχία (= αρχιερείς και πρεσβύτεροι)</p> <p>II. Τριλογία Παραβολών (προς-κληση/άρνηση+δολοφονία/ καταστροφή + μετάθεση)</p> <p>A. Παραβολή των δύο γιων του κυρίου: ποιος θα πάει στον αμπελώνα; (21, 28-32) B. Παραβολή των κακών εκμισθωτών του αμπελώνα (21, 33-46): Δολοφονία και των απεσταλμένων του κυρίου και του γιου [!] Τραγική διαπίστωση: Ένας νέος αμπελών-λαός/έθνος θα τους υποκαταστήσει στην καινούργια Βασιλεία: ⁴³Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.</p> <p>Γ. ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΓΑΜΗΛΙΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΟΥ του γιου με δύο τραγικές (!) καταλήξεις – ολοκαυτώματα</p>

<p>οικοδομής και πολέμου) IV. Ο Ιησούς ως προσδεχόμενος (αμφιτρύων) και εστιάτωρ έχων ως «φίλους» τελώνες και αμαρτωλούς Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΒΟΛΩΝ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΖΕΥΓΟΣ ΤΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΛΟΥΣΙΩΝ</p>	<p>III. Ερωτήματα αναφορικά με την πληρωμή φόρου στον Καίσαρα, την ανάσταση, τη μεγαλύτερη εντολή, τον Υιό του Δαβίδ IV. Αλλοίμονο-Ουαί στους Φαρισαίους</p>
---	---

Γ. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Ι. ΧΩΡΟΣ (ΥΠΟ)ΔΟΧΗΣ: Όταν τα δείπνα δεν πραγματοποιούνταν σε ναούς (όπως η κλίνη του Σεράπιδος/Ανουβη πρβλ. *Ιώσ. Αρχ.* 18.65-80) γίνονταν σε οίκους. Τα είδη των κατοικιών διαφοροποιούνταν με βάση την κοινωνική θέση των ενοίκων. Αν και διέθεταν και επαύλεις (*villae rusticae*) όπου κυριαρχούσαν τα ζωγραφιστά αλλά και τα αληθινά τοπία, η μόνιμη κατοικία (*domus*) των αριστοκρατών ήταν στο κέντρο των πόλεων/ **down town** (σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σήμερα). Αυτοί κατοικούσαν σε μια οικία ενώ οι φτωχοί/πληβείοι (*plebs urbana*) σε διαμερίσματα πολυκατοικιών (*insulae*), οι οποίες ήταν πολυώροφες (τρεις μέχρι επτά ορόφους με ύψος 18-21 μέτρα). Ο τρόπος και τα ευτελή υλικά κατασκευής τους –οι τρεις πρώτοι με πέτρα αλλά οι υπόλοιποι με ξύλο– τις έκανε ιδιαίτερα ευάλωτες στις πυρκαγιές που συχνά είχαν ως συνέπεια τους την ολοκληρωτική κατάρρευσή τους. Στο ισόγειο υπήρχαν μαγαζιά (*tabernae*) που εκμισθώνονταν και στους ορόφους μικρά δωμάτια (*cenacula*) όπου διέμεναν ολόκληρες οικογένειες. Η μεγάλη στενότητα χώρου δεν επέτρεπε την ολοήμερη διαμονή των ενοίκων σε αυτά^{xlvii}. Συνεπώς η μη ελίτ συνωστιζόταν στους δρόμους όπου κυριαρχούσαν οι ανάπηροι που ζούσαν από την επαιτεία. Εκτός τειχών πόλης συχνάζαν οι outcasts πόρνες, οι αλλοδαποί, οι βυρσοδέψηδες (ταμπάκηδες), οι λεπροί (πρβλ. πάσχοντες AIDS) που απαγορεύονταν να εισέλθουν γι' αυτό και αναγκάζονται στην παραβολή να εισέλθουν.

Αυτό που άλλαξε δραματικά τη ρωμαϊκή περίοδο σε σύγκριση με τα σπίτια της κλασικής εποχής ήταν το εύρος των χώρων της κοινωνικής προβολής που ήταν ορατοί και πιθανά προσβάσιμοι από τους επισκέπτες όταν εισέρχονταν στην αυλή. Καθώς τα οργιαστικά συμπόσια έγιναν συστατικό του ρωμαϊκού life style (μαζί με την τήβεννο και τη ρητορική [Τάκιτος, *Agricola* 21] ίσως και τα λουτρά –μονομαχίες αρένας) απέκτησαν μεγαλύτερη σημασία για την κοινωνική σκηνοθεσία και τα πολιτικά παιχνίδια των ιδιοκτητών. Έγιναν πιο μεγαλοπρεπή αφού κατά τη διάρκειά τους λάμβαναν χώρα μουσικές, χορευτικές και θεατρικές εκδηλώσεις (Βιτρούβιος *Περί αρχιτεκτονικής* (27-23 π.Χ.).

2. ΛΙΣΤΑ «ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΩΝ» ΚΑΛΕΣΜΕΝΩΝ: Στη λίστα των καλεσμένων περιλαμβάνονταν κοινωνικά και οικονομικά ισάξιοι ή ανώτεροι του αμφιτρώνα: *Και γενομένης ημέρας ευκαιρίου* *ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίησεν τοῖς μεγιστάσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας* (Μκ. 6, 21). Σημειωτέον ότι στα χρόνια του Ιησού κύρος και η υπόληψη (στάτους) εκείνος που συνδύαζε καταγωγή από ένδοξη γενιά, γαιοκτησία που του αποδίδει σοδειά (και όχι τραπεζικά κεφάλαια) και πετυχημένο γάμο (Κικέρων *Off.* 1.54. 2.73. *Rep.* 5.7). Στην περίπτωση του δείπνου του Λκ. είναι προνομιοῦχοι και κοινωνικά αλλά και θρησκευτικά αφού ο πλούτος τους σύμφωνα με το Δευτερονόμιο αποτελεί ευλογία του Θεού. Αυτοί που είχαν την ιδιαίτερη τιμή να λάβουν την αρχική πρόσκληση αρκετές μέρες πριν, διέθεταν την ίδια κοινωνική και οικονομική επιφάνεια με τον οικοδεσπότη. Δεν ήταν απλοί γεωργοί και κτηνοτρόφοι, όπως η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων της Παλαιστίνης, αλλά **γαιοκτήμονες**. Ο δεύτερος είχε αποκτήσει 10 βόδια, όσα χρειαζόνταν για να καλλιεργηθούν 500 στρέμματα γης. Εάν μάλιστα σκεφθεί κανείς ότι κάθε χρόνο για τη μισή γη ίσχυε η αγρανάπαυση, τότε μπορεί να καταλάβει τη μεγάλη ακίνητη περιουσία που διέθεταν οι κοσμοπολίτες καλεσμένοι του κυρίου, τον οποίο σκοπίμως ο Ιησούς αποφεύγει να ονομάσει βασιλιά. Σημειωτέον ότι η πρόσκληση απευθυνόταν πρώτα πριν από καιρό (και τότε την είχαν αποδεχτεί) και κατόπιν προφορικά από τον δούλο (*vocator*). Άρνηση της πρώτης πρόσκλησης έπρεπε να δικαιολογηθεί (Πλίνιος, *Επ.* 9.31 10.15).

Άρνηση της δεύτερης, όταν ήταν τα πάντα έτοιμα και μάλιστα μετά από «θυσίες», προφανώς ήταν προσβολή.

3. ΜΕΝΟΥ: Μετά την πρώτη πρόσκληση γινόταν η αρίθμηση και αναλόγως ρυθμιζόταν και η τροφή (το κοτόπουλο αρκούσε για 2-4 καλεσμένους, αρνί για 10-15, ένα μοσχάρι για 35-75). Ο απλός λαός σπάνια τρεφόταν με κρέας, αφού το πλέον πρόχειρο ήταν το ψάρι που μπορούσε να διατηρηθεί και παστό (Μάγδαλα= Ταριχαία!). Σημειωτέον ότι η προετοιμασία του κρέατος που περιλαμβανόταν οπωσδήποτε σε πολυτελή δείπνα όπως αυτό του Ακ., προϋπόθετε και στη Γαλιλαία όπου εφαρμόζονταν ευλαβικά οι μωσαϊκές διατάξεις επιλογή ζώου «καθαρού» και σφαγή επιμελημένη αφού έπρεπε να πραγματοποιηθεί ακαριαία σε συγκεκριμένη αρτηρία στο λαιμό με τον προβλεπόμενο από την Τορά τρόπο ώστε να χυθεί όλο το αίμα χωρίς να βασανιστεί το ζώο. Και η ετοιμασία του γεύματος έπρεπε να ανταποκρίνεται στις διατάξεις του Νόμου ενώ (το κρέας) έπρεπε να καταναλωθεί άμεσα διότι αλλιώς χαλούσε. Ο Ιουδαίος οικοδεσπότης σε μια ελληνική πόλη δεν μπορούσε να προμηθευθεί κρέας από το μάκελον/ την κρεαταγορά αφού αυτή «τροφοδοτούνταν» από τα ιερόθυτα των πολλών ναών του Φόρουμ αν και διέθετε και φρέσκα ψάρια στο κέντρο, το piscatorium, αλλά και άλλου είδους τρόφιμα. Τα ειδωλόθυτα ήταν διαλεχτό σφαχτό με κρέας αρίστης ποιότητας, που προερχόταν από τις θυσίες των ειδωλολατρών και συνήθως μετά τη θυσία πουλιόταν στα κρεοπωλεία σε μειωμένη τιμή διότι δεν είχαν ψυγεία να το διατηρήσουν, κι έπρεπε να πουληθεί επειγόντως. Σε μεγάλες ειδωλολατρικές πανηγύρεις γέμιζε ή αγορά από τέτοια κρέατα, ευκαιρία για τους φτωχούς^{xlviii}.

4. ΤΥΠΙΚΟ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: όπως ήδη επιστημάνθηκε αγγελιοφόροι ή ο ίδιος ο αμφιτρώων προσκαλούσαν για δεύτερη φορά όταν οι ετοιμασίες ήδη είχαν ολοκληρωθεί. Κατά τη διάρκεια ιδίως του συμποσίου, εμφανίζονταν και απρόσκλητοι (σκιές Πλούταρχος, Συμποσιακά 707^A παράσιτα Λουκιανός, Περί Παρασίτου 15). Ο τρόπος υποδοχής σώζεται στον Λουκά (κεφ. 7) εξ αφορμής ενός λογίου του Ιησού προς τον οικοδεσπότη του: *εισηλθόν σου εις τὴν οἰκίαν, ὕδωρ μοι ἐπὶ πόδας οὐκ ἔδωκας: [...] ⁴⁵φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας: [...] ⁴⁶ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας*. Στον Ιω., πιθανότατα όμως *μετά* το Δείπνο, ο ίδιος ο Ιησούς *βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ^{xlix} ᾧ ἦν διεζωσμένος* (13, 5). Κατόπιν οι καλεσμένοι (φέροντας συνήθως στεφάνους στα ελληνορωμαϊκά δείπνα), ανακλίνονταν έτσι ώστε το αριστερό χέρι να υποστηρίζει το κεφάλι και το δεξί να φθάνει τα τρόφιμα αφού δεν χρησιμοποιούσαν μαχαιροπήρουνα). Το να κάθεται κανείς θεωρείται από τον Λουκιανό (Συμπόσιον 13) θηλυπρεπές και αδυναμία. Η πλέον τιμητική θέση μάλιστα στην κεντρική κλίνη μάλλον δεν ήταν δεξιά αλλά αριστερά του αμφιτρώωνα, εκεί όπου μάλλον κατά το τελευταίο δείπνο του Ιησού βρέθηκε ο *Ιούδας* (αφού ο Ιωάννης ως *επιστήθιος* ήταν δεξιά του)!. Αυτός δέχθηκε και το εξαιρετικό «δείγμα φιλίας»: τη μπουκιά του οικοδεσπότη βουτηγμένη στον κοινό δίσκο με τη σάλτσα.

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: Το δείπνο ξεκινούσε την ενάτη (15.00) με την κατανάλωση τροφίμων (cena < κοινωνία με τη θεότητα Πλούταρχος Συμποσιακά 643/ **primae mansae**) ακολουθούσε η κατανάλωση εύοσμου κρασιού (= κεκραμμένου με διπλάσιο ὕδωρ οίνου). Στον παρακάτω πίνακα επιχειρείται σύγκριση του τελετουργικού τού ελληνικού Συμποσίου με τον τρόπο τέλεσης της θείας Ευχαριστίας από τους Κορινθίους^{li}:

- Αναφωνήσεις προς τους θεούς

- Δείπνο (15:00) /cena/ **primae mansae**

- το *προλαμβάνειν* των πλουσίων Κορινθίων

Αρχή του Συμποσίου (*comissatio secundae mensae*)

- Θυσία και επίκληση του πνεύματος του οικοδεσπότη και του αυτοκράτορα
- ευχή του άρτου/επίκληση του Ι. Χριστού
- **Κώμος-συμπόσιο *secundae mensae*** σπονδή άκρατου οίνου στον αγαθό Δαίμονα
- μυστηριακή βρώση του άρτου
- Μίξη του πρώτου κρατήρα με νερό, σπονδή, άσματα
- Ευχή του ποτηρίου
- Οινοποσία, συζήτηση, μουσική, εκστασιασμός με τη συνοδεία, αυλού και κιθάρας
- τα πνευματικά φαινόμενα που περιγράφονται στα κεφ. 12+14 (ψαλμωδία, προφητεία, γλωσσολαλία, ερμηνεία).

Όσον αφορά ειδικότερα το τελετουργικό κατεξοχήν του **ιουδαϊκού δείπνου** προέβλεπε τα εξής^{lii}:

1. Κάθαρση (α) των ποδιών που έρχονταν κατεξοχήν σε επαφή με λατρευτικές και άλλες ακαθαρσίες, (β) λούσιμο του σώματος σε κολυμβήθρες/μικβαότ και (γ) νύψη των χεριών πυγμή (= μέχρι τόν άγκώνα/ 35 πόντους ψηλά Μκ. 7, 3)^{liii}.
2. Ξεκινούσε με την **κλάση του άρτου**: Είναι καταρχάς αρμοδιότητα του πατέρα του σπιτιού, ο οποίος με αυτόν τον τρόπο εκπροσωπεί κάπως και τον Θεό Πατέρα ο οποίος μοιράζει σε όλους μας τα προς το ζην απαραίτητα διά της γονιμότητας της γης. Είναι επίσης μια χειρονομία φιλοξενίας διά της οποίας κάποιος επιτρέπει στους ξένους να συμμετέχουν στο δικό του, και τους προσλαμβάνει στην κοινότητα γύρω από τραπέζι. Κλάση και μοίρασμα: ακριβώς το μοίρασμα δημιουργεί κοινότητα. Αυτή η αρχέγονη χειρονομία του δοσίματος, του μοιράσματος και της ενότητας, αποκτά στο τελευταίο δείπνο του Ιησού ένα εντελώς καινούργιο βάθος. Αυτός δίνει τον Εαυτό Του^{liiv}. Να γιατί το φαγεῖν ἄρτον είναι δηλωτική φράση όλου του γεύματος (14, 1. 15)^{liv}.
3. Παλαιότερα η βρώση ψωμιού συνοδευόταν και από **αλατιού**. Το αλάτι (χωρίς το οποίο δεν υπάρχει ζωή άξια του ανθρώπου Πλίνιος, *Φυσικά* 31.88) θεμελιώνει άρρηκτες συμφωνίες (πρβλ. Αρ. 18, 19· Β΄ Παρ. 13, 5· Πρβλ. Hauck, *ThWNT* I σελ. 229) και θεωρείται εγγυητής της διάρκειας. Αποτελεί το μέσον ενάντια στη σαπίλα, την αποσύνθεση που ανήκει στην ουσία του θανάτου. Κάθε φαγητό είναι μια διαδικασία ενάντια στον θάνατο –ένας τρόπος να αποκτηθεί ζωή. Η βρώση αλατιού υπό του Ιησού μετά την ανάσταση την οποία εκλαμβάνουμε ως σημείο της καινούργιας αιώνιας ζωής, παραπέμπει σε ένα καινούργιο δείπνο του Αναστάτος με τους δικούς Του. Είναι ένα γεγονός διαθήκης και υπό αυτήν την έννοια βρίσκεται σε εσωτερική συνάφεια με το τελευταίο Δείπνο στο οποίο ο Κύριος ίδρυσε την Καινή Διαθήκη^{lii}.

<p>Κατά Λουκάν 14, 15-24 Τίτλος: Προσκλήσεις σε μια Δεξίωση</p>	<p>Κατά Ματθαίον 22, 1-14</p>
<p>ΕΙΣΑΓΩΓΗ ¹⁵Ακούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος ὅστις φάγεται ἄρτον (= θα δειπνήσει) ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ (= κόσμος της δικαιοσύνης του Θεού και ὄχι εθνικῆς ευδαιμονίας)</p> <p>Πρβλ. 13, 28: <i>ὕμᾱς δὲ ἐκβαλλομένους ΕΞΩ. ²⁹καὶ ἤξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.³⁰Καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.</i></p>	<p>Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων·</p>
<p>ΠΑΡΑΒΟΛΗ: ΒΑΣΙΛΕΙΑ+ΕΣΧΑΤΑ = ΓΙΟΡΤΗ</p> <p>ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΩΝ ΦΙΛΩΝ ¹⁶Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον ΜΕΓΑ (= δεξίωση, γκαλά) καὶ ἐκάλεσεν ΠΟΛΛΟΥΣ</p>	<p>ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΓΙΟΥ (!)</p> <p>²ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ.</p>
<p>ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ἤδη ΕΤΟΙΜΟ / ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΟΣ-ΚΛΗΣΗ!!!</p> <p>¹⁷Καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις·</p> <p>Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστιν.</p>	<p>ΑΠΟΡΡΙΨΗ Α΄ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ</p> <p>³Καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους (= τελετές X 7 μέρες) καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν.</p> <p>ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΠΡΟΣ-ΚΛΗΣΗΣ</p> <p>⁴Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων·</p> <p>Εἶπατε τοῖς κεκλημένοις· ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοιμάκα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ (θρεφτάρια με στάρι) τεθυμένα καὶ πάντα ἔτοιμα. Δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.</p>
<p>ΑΠΑΞΙΩΣΗ ΟΛΩΝ ΚΑΙ ΔΗ ΑΠΟ ΣΥΜΦΩΝΟΥ (!) – ΛΑΘΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ἢ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΕΣ (εἶναι νύκτα!)</p> <p>¹⁸καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς (!) ΠΑΝΤΕΣ παραιτεῖσθαι. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· Ἄγρὸν ἠγόρασα (= νόμιμη ακίνητη περιουσία), καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελεθῶν ἰδεῖν αὐτόν·</p>	<p>ΑΜΕΛΕΙΑ-ΣΤΡΕΦΟΥΝ ΤΑ ΝΩΤΑ (χωρὶς να αναφέρουν δικαιολογία)</p> <p>⁵Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον· ὅς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν (= νόμιμη ακίνητη περιουσία),</p>

<p><i>Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.</i></p> <p>¹⁹Καὶ ἕτερος εἶπεν· <i>Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.</i></p> <p>²⁰Καὶ ἕτερος εἶπεν, <i>Γυναῖκα ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν.</i> Πρβλ. Δτ. 20, 5-7. 24, 5</p>	<p>ὅς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ (= κινητὰ αγαθά/business)·</p> <p>Ἔτι δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὑβρῖσαν καὶ ἀπέκτειναν. (BIA!!!!- ΠΑΡΑΔΟΞΟ)^{lvii}</p>
<p>ΟΡΓΙΣΜΕΝΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ</p> <p>²¹Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.</p> <p>Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ·</p> <p>(Προσκαλεῖ ἔνεκα τῆς προσβολῆς καὶ τῆς οργῆς)</p>	<p>⁷Ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη</p> <p>Καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ <small>(οἱ Ρωμαῖοι = στρατ. του Κυρίου;;)</small> ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ</p>
<p>ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟΥΣ «ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΟΥ ΠΕΞΟΔΡΟΜΙΟΥ» που απαγορευόταν ἡ συμμετοχή τους στὴ λατρεία τοῦ Ναοῦ ἀφοῦ θεωροῦνταν ἀκάθαρτοι. Πρόκειται ἐπίσης γιὰ ἀνθρώπους που δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ παντρευτοῦν ἢ νὰ κάνουν business ἀλλὰ οὔτε νὰ «βγάλουν» τὴν υποχρέωση μέσω ἀντιπρόσκλησης</p> <p>Α΄ ΟΜΑΔΑ («λαουτζίκος»-τελώνες-;;)</p> <p><i>Ἐξελεθε ταχέως [!] [πρβλ. ἤδη ἔτοιμο] εἰς τὰς πλατείας [=λεωφόρους] καὶ ῥύμας τῆς πόλεως καὶ (α) τοὺς πτωχοὺς καὶ (β) ἀναπτέιρους καὶ (γ) τυφλοὺς καὶ (δ) χωλοὺς εἰσάγαγε ᾧδε. Πολυσύνδετο/ δὲν καλεῖ ὄχι τεχνίτες, ἐμπόρους]</i></p> <p>²²Καὶ εἶπεν ὁ δούλος· <i>Κύριε, γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.</i></p> <p>Β΄ ΟΜΑΔΑ (πόρνες-αλλοδαποὶ)</p> <p>²³ Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον· <i>Ἐξελεθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς [= ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀμπελώνες, κτήματα Πλάνητες, ἀγροῖκοι] καὶ ἀνάγκασον^{lviii} εἰσελθεῖν, ἵνα γαμισθῇ μου ὁ οἶκος</i></p>	<p>⁸ Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ·</p> <p><i>Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι·</i></p> <p>⁹Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν <small>(= τρίστρατα, ὅπου καὶ καπηλεῖα [ζητιάνοι] ἢ τόποι διαφυγῆς ἐκτός πόλης [πρόσφυγες])</small> καὶ ὅσους ἐὰν εὔρητε <small>(= all inclusive)</small> καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.</p> <p>¹⁰Καὶ ἐξελεθόντες οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς</p> <p>Καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.</p>

καμία δυνατότητα για χωρητικότητα των πρώτων προσκεκλημένων	
«Ανοικτό τέλος»	<p style="text-align: center;">ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΛΑΟΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ</p> <p>¹¹Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, (μᾶλλον το εἶχε προμηθεύσει ἡ ἴδια ἡ υπηρεσία του βασιλιά ἀλλὰ το ἀρνήθηκε ὁ προσκεκλημένος!)</p> <p>¹² καὶ λέγει αὐτῷ· <i>Ἐταῖρε, πῶς εἰσήλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;</i> ὁ δὲ ἐφίμωθη.</p> <p>¹³τότε ὁ βασιλεὺς εἶπεν τοῖς διακόνοις· <i>Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·</i> (= ἔξω ἀπὸ τῆ φωταγωγία του βασιλ. ἀνακτόρου) <i>ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγγμὸς τῶν ὀδόντων.</i> <i>(συνήθως για τους εχθρούς των ευσεβῶν Ψ. 111. 10 Ο')</i></p>

Γνωστικό Ευαγ. Θωμά 64^β: Ο Ιησούς είπε: Κάποιος άνθρωπος είχε καλεσμένους κι όταν ετοίμασε δείπνο, έστειλε το δούλο του να φωνάξει τους επισκέπτες. Ήλθε στον πρώτο και του λέγει: «Ο Κύριός μου σε καλεί». Εκείνος είπε: «Έχω δώσει χρήματα σε εμπόρους. Αυτοί θα έλθουν το βράδυ σ' εμένα και εγώ θα πάω να τους δώσω εντολές. **Παραιτούμαι από το δείπνο**». Ήλθε σ' άλλον (και) του λέγει: «Ο κύριός μου σε καλεί». Εκείνος του είπε: «αγόρασα σπίτι και με χρειάζονται για μια μέρα δεν έχω καιρό». Ήλθε σ' άλλον (και) του λέγει: «Ο κύριός μου σε καλεί». Αυτός είπε «Ο φίλος μου θα κάνει το γάμο του, κι εγώ θα είμαι υπεύθυνος του συμποσίου του. **Παραιτούμαι από το δείπνο**». Ήλθε σ' άλλον (και) του λέγει: «Ο Κύριός μου σε καλεί». Αυτός είπε: «Αγόρασα ένα κτήμα, πηγαίνω να πάρω το νοίκιο. Δεν μπορώ να έλθω. **Παραιτούμαι (από το δείπνο)**». Επέστρεψε ο δούλος και είπε στον κύριο του: «αυτοί που κάλεσες στο δείπνο παραιτούνται». Ο κύριος είπε στον δούλο του: «Βγες στους δρόμους και όσους βρεις φέρε τους εδώ να δειπνήσουν. Οι αγοράζοντες και εμπορευόμενοι δεν θα εισέλθουν] στους τόπους του Πατέρα μου». [Ο τόπος του Πατέρα ανακαλύπτεται στο εσωτερικό του ανθρώπου μέσω της επίγνωσης της θεϊκής καταγωγής (Ευ. Θωμά 50) και μέσω μιας ζωής αποστασιοποιημένης από τον πλούτο και τις business).

Ραβινική παροιμία: Ήταν δύο φίλοι που έπιναν και έτρωγαν αλλά και σπούδαζαν μαζί. Όταν πέθαναν, στον ένα δεν πραγματοποιήθηκε το ευσεβές (κηδεία) ενώ στον άλλο τον τελώνη τον γιο του Μαγιάν όλη η πόλη σταμάτησε να εργάζεται για να τον συνοδεύσει στην τελευταία του κατοικία. Τι το κακό έκανε ο πρώτος; Μόνο ένα (!) Αντί να βάλει πρώτα τα κορδόνια της προσευχής στο κεφάλι τοποθέτησε αυτά που αρμόζουν στα χέρια. Το το καλό έκανε ο δεύτερος; Μόνο ένα. Μια φορά είχε καλέσει για πρωινό τους βουλευτές και δεν ήλθαν. Τότε είπε: ας έλθουν οι φτωχοί για να μην πάει χαμένο τίποτε. (Από απογοήτευση ή/και οργή κάνει ένα καλό) (Str.-Bill. 2. 231 κε.).

Είναι φανερό από την ανωτέρω σύγκριση ότι ο Μτ. τοποθετώντας την αφήγηση στην αποκορύφωση της δράσης του Ι. Χριστού και της σύγκρουσής του με την ηγεσία του ιουδαϊκού έθνους, χρησιμοποιεί σε όλα τα σημεία το ρητορικό σχήμα της **υπερβολής**. Ίσως ομιλεί ευθύς εξ αρχής για **άριστον** –μεσημεριανό (πράγμα παράδοξο αφού οι γάμοι συνήθως εγκαινιάζονται με δείπνο) υπονοώντας ότι το πλέον τιμητικό είδος **τραπέζωματος** ξεκινά νωρίς για να έχει **διάρκεια η χαρά** αλλά και είναι όντως άριστο-τέλειο. Άλλες διαφορές βλ. παρακάτω.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΑΝΤΙ-ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ (Δ. Πασσάκου)^{lx}

1. Ο Φιλοξενών

Λουκάς	Κάποιος άνθρωπος
Ματθαίος	Ένας βασιλιάς
Θωμάς	Κάποιος άνθρωπος

2. Η περίσταση

Λουκάς	Μεγάλο δείπνο
Ματθαίος	Γαμήλιο τραπέζι
Θωμάς	δείπνο

3. Αρχική πρόσκληση

Λουκάς	Διπλή πρόσκληση
Ματθαίος	Διπλή πρόσκληση
Θωμάς	Μια μόνο πρόσκληση

4. Δικαιολογίες παραίτησης

Λουκάς	Τρεις
Ματθαίος	Τρεις (δύο όμοιες με του Λουκά)
Θωμάς	Τέσσερις (δύο όμοιες με του Λουκά)

5. Αντίδραση του φιλοξενούντος

Λουκάς	Οργή
Ματθαίος	Οργή
Θωμάς	Καμιά αναφορά

6. Τελική πρόσκληση

Λουκάς	1. πτωχοί, ανάπηροι, χωλοί, τυφλοί 2. όσοι βρίσκονται στους δρόμους και στα μονοπάτια (έξω από την πόλη)
Ματθαίος	πονηροί και αγαθοί
Θωμάς	Όσοι βρεθούν

7. Το αποτέλεσμα της τελικής πρόσκλησης

Λουκάς	Ο χώρος μη γεμάτος. Πρόσκληση προς τους εκτός πόλης
Ματθαίος	Ο χώρος γεμάτος
Θωμάς	Καμιά αναφορά

8. Κατάληξη

Λουκάς	Κανείς από τους καλεσμένους δε θα γευθεί το δείπνο
Ματθαίος	Ο ακατάλληλα ντυμένος καλεσμένος στο σκότος το εξώτερο
Θωμάς	Αποκλεισμός όσων εμπορεύεται από τους τόπους του Πατέρα

Δ. Ανάλυση^{ixi}

- * Βασιλεία+ Έσχατα = Χαρά, όχι τρόμος (πρβλ. την εικόνα του θέρους Μκ. 13, 28 κ. παρ.)
- * Τωρινή πραγματικότητα = ήδη τα πάντα είναι έτοιμα
- * Ανοικτή Πρόσκληση -: άριστο-δείπνο προορισμένο για πολλούς.
- * Χώρος για όλους (καλούς-κακούς Μτ.)
- * Άρνηση της πρόσκλησης ή μη συμμετοχή με προϋποθέσεις οδηγούν σε αυτοαποκλεισμό, στην επιλογή του σκότους

Ο Ιησούς σε αντίθεση με τις ζοφερές εικόνες των αποκαλυπτικών χρησιμοποίησε το γαμήλιο δείπνο ως την κατεξοχήν εικόνα των Εσχάτων. Μοιράστηκε το ίδιο τραπέζι όχι μόνο με ευσεβείς Φαρισαίοι (όπως συμβαίνει στη σημερινή ευαγγελική περικοπή), αλλά και με τους «άνομους» τελώνες και πόρνες. Φυσικά αυτό δε συνέβαινε διότι ήταν ο ίδιος «φάγος και οينوπότης», όπως τον χαρακτήριζαν οι αντίπαλοί του, αλλά διότι με τη στάση αυτή ήθελε να δείξει ότι το δείπνο των εσχάτων έχει ήδη αρχίσει. Ο Νυμφίος είναι παρών (Μκ. 2, 18 κ.ε.) και το κριτήριο για τη συμμετοχή στο δείπνο του δεν είναι η φυλετική γνησιότητα, η συγγένεια του αίματος, ή η λατρευτική καθαρότητα, αλλά η αποδοχή του λόγου Του. «Πολλοί θα φτάσουν από Ανατολή και Δύση και Βορρά και Νότο και θα καθίσουν στο τραπέζι στη Βασιλεία του Θεού και ιδού οι τελευταίοι, που θα γίνουν πρώτοι και πρώτοι που θα γίνουν τελευταίοι» (Λκ. 13, 28κ.ε.// Μτ. 8, 11).

Στο τραπέζι ενός Φαρισαίου και μάλιστα άρχοντα ανακλίνεται ο Κύριος στη σημερινή περικοπή, χωρίς μάλιστα να έχει προηγουμένως προσκληθεί. Αντί να ανταλλάξει με τους παρευρισκομένους, τις συνήθεις αβρότητες, με την όλη στάση και τα λόγια του τους προκαλεί. Παρότι Σάββατο, θεραπεύει κάποιον που πάσχει από υδρωπικία και με εξαιρετική αυθεντία στρέφεται ενάντια σε εκείνους τους συνανακειμένους του που διψούσαν για πρωτοκαθεδρίες και ταυτόχρονα συγχρωτίζονταν με πλουσίους «αδελφούς» αποσκοπώντας στην ανταπόδοση. Το παράδοξο είναι ότι δεν καταγράφεται καμιά αντίδραση στο λόγο του Ιησού. Μόνον κάποιος από τους συνδαιτυμόνες, αφορμάται από την αναφορά στην ανταπόδοση *ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων*, για να ανακόψει το μονόλογο του Ιησού και να πει: *Μακάριος, τρισευτυχισμένος, όποιος θα φάγει το γεύμα στη Βασιλεία του Θεού*. Ο ευσεβής αυτός Ιουδαίος διέπραξε ένα τριπλό λάθος. Πρώτον εκλάμβανε το δείπνο εντελώς υλιστικά και παχυλά. Δεύτερον θεωρούσε ότι μόνον εκείνος και οι ομοϊδεάτες του θα παρακαθίσουν σε αυτό, ενώ οι ασεβείς και οι αλλοεθνείς θα αποκλειστούν. Τρίτον δεν είχε καταλάβει ότι το δείπνο είχε ήδη αρχίσει, αφού ο Νυμφίος ήταν δίπλα του. Όπως συνηθίζεται στην Παλαιστίνη λίγο πριν την ώρα του δείπνου και ενώ όλα ήσαν έτοιμα, ο άρχοντας έστειλε το δούλο του για την τελευταία υπενθύμιση. Οι δυο πρώτοι χρησιμοποίησαν φτηνές δικαιολογίες που προσέβαλαν βάναυσα το κύρος και την υπόληψη του αμφιτρώνα. Η πολυτέλεια και η ζεστασιά του δείπνου ανταλλάχθηκαν από αυτούς με τη δυσσομία του βουστασίου και τη λάσπη του χωραφιού. Ο τρίτος νυμφεύθηκε και είτε είχε πολλές κοινωνικές υποχρεώσεις, είτε δεν ήθελε να αφήσει μόνη τη γυναίκα, καθώς στα συμπόσια εκείνης της εποχής δε συμμετείχαν σύζυγο είτε για να παραστεί στο δείπνο έπρεπε να πραγματοποιήσει τελετουργικό λουτρό σε ειδικές στέρνες/μικβαόθ προκειμένου να απαλλαγεί από την ακαθαρσία (όπως θεωρούνταν και το σπέρμα). Επειδή το Δευτερονόμιο (24,5) προβλέπει την απαλλαγή των νεόνυμφων από κάθε κοινωνική υποχρέωση, δεν θεωρεί καν σκόπιμο να επαναλάβει το «ρεφραίν» των άλλων *ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον*. Βεβαίως οι γάμοι στις μικρές κοινότητες προαναγγέλλονταν στην αρχαιότητα καιρό πριν πραγματοποιηθούν (αφού συνιστούσαν μοναδικό event) και διαρκούσαν μία ολόκληρη εβδομάδα

Οργισμένος ο κύριος για την προσβολή που υπέστη από τους εκλεκτούς καλεσμένους του, έστειλε δυο φορές το δούλο του για να αναπληρώσει τις κενές θέσεις της ευρύχωρης, όπως εκ των υστέρων αποδεικνύεται, οικίας του. Την πρώτη φορά περιμαζεύει από τις λεωφόρους και τα στενά της πόλης όλους εκείνους τους πτωχούς, ανάπηρους, κουτσούς και τυφλούς, που είχαν περιθωριοποιηθεί από την Εκκλησία/Συναγωγή του εκλεκτού λαού, ένεκα του φυσικού, ηθικού ή κοινωνικού μώμου τους που θεωρούνταν συνέπεια αμαρτίας (Ιω. 9, 3). Αυτοί δεν είχαν το δικαίωμα συμμετοχής στη λατρεία του Ναού και τα συμπόσια των ευσεβών, ούτε είχαν τη δυνατότητα να αποκτήσουν κινητή ή ακίνητη περιουσία ούτε να νυμφευθούν. Τη δεύτερη φορά ο δούλος κατευθύνεται έξω από την πόλη στους δρόμους και τους φράκτες για να περιμαζέψει έστω και αναγκαστικά όλους εκείνους τους λεπρούς και τους αλλοδαπούς, τους «ακάθαρτους εθνικούς» που δεν είχαν την ευκαιρία να κληρονομήσουν και να γνωρίσουν Διαθήκες, Επαγγελίες, ελπίδα στον κόσμο αυτό.

Το δείπνο της σημερινής περικοπής σχετίζεται από τους Πατέρες κατεξοχήν με τη θεία Ευχαριστία, όπου η Σύναξη των πιστών βιώνει εδώ και τώρα τη Βασιλεία της σταυρωμένης αγάπης του Θεού. *Δείπνον δὲ αὐτὸ καλεῖ καὶ οὐχὶ ἄριστον, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς τοῦ αἰῶνος, καὶ οἷον ἐπὶ δυσμαῖς τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἐπεφάνη ἡμῖν ὁ Υἱὸς, ὅτε καὶ τὸν δι' ἡμᾶς ὑπέστη θάνατον, καὶ δέδωκεν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα φαγεῖν, ἐκάλεσε δὲ πολλοὺς, τὰ πλήθη δηλονότι τῶν Ἰουδαίων* (Catena in Lucam 410.2^{bxi}). Στο Δείπνο αυτό που αντικατέστησε τις αιματηρές θυσίες του Ναού των Ιεροσολύμων,

μέσα σε ένα κλίμα ενθουσιασμού και αποκαραδοκίας, αυτοί που μετέχουν βιώνουν *ἀμαρτιῶν ἀπόθεσιν, Πνεύματος Αγίου μέθεξιν, υίοθεσίας λαμπρότητα, βασιλείαν οὐρανῶν*. Την πρόσκληση σε αυτό το δείπνο την απορρίπτουν *ἄνδρες ἄδροι τὰ βαλλάντια καὶ φιλοκερδία ἡττημένοι, καὶ πᾶσαν εἰς τοῦτο δαπανῶντες σπουδήν*.

Στους ίδιους του Συνοπτικούς Ευαγγελιστές η συγκεκριμένη παραβολή δεν διασυνδέεται μέσω λεκτικών ή άλλων κρίκων με την αφήγηση του Τελευταίου Δείπνου. Το ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής: Βεβαίως στην ορθόδοξη παράδοση το τραπέζι αποτελεί προέκταση της αναφοράς στο θυσιαστήριο των δώρων της φύσης, ζυμωμένων όμως με τον ανθρωπινό ιδρώτα. Κατεξοχήν το χριστουγεννιάτικο *ρεβεγιόν* (< re+veiller [αγρυπνώ] = βρίσκομαι σε εγρήγορση) και στη Δύση ακολουθεί τη συμμετοχής στη θεία λειτουργία ακόμη και εκείνων των μελών της Εκκλησίας που ονομάζονται *υποβρύχιοι* (U-Boot). Στην Ιερά Μονή του αγ. Ιωάννου του Θεολόγου στην Πάτμο η τράπεζα αρχιτεκτονικά συνιστά προέκταση του αγ. Βήματος ενώ έχοντας εκτός των άλλων και τρούλο αποτελεί «μικρό αντίγραφο» του Ναού^{lxiii}. Και η φάτνη στην αγιογραφία εκτός των άλλων προτυπώνει τον τάφο και συμβολίζει την Αγ. Τράπεζα: *Η εικονογραφική παράδοση με αφόρμηση τη θεολογία των Πατέρων ερμήνευσε θεολογικά και τη φάτνη και τα σπάργανα. Το άκαμπτο εσπαργανωμένο βρέφος συνιστά προτύπωση της ώρας του θανάτου του: είναι ο εξ αρχής θυσιασθείς όπως θα διαπιστώσουμε εγγύτερα αναλύοντας τον λόγο περί του πρωτότοκου. Έτσι η φάτνη σχηματίζει ένα είδος βωμού-θυσιαστηρίου. Ο Αυγουστίνος ερμήνευσε τη σημασία της φάτνης με μία σκέψη που φαίνεται καταρχάς σχεδόν ακατάλληλη. Περιέχει όμως μια βαθύτερη αλήθεια εάν εξεταστεί βαθύτερα. Η φάτνη είναι ο χώρος στον οποίο βρίσκουν τα ζώα την τροφή τους. Πλέον στη φάτνη βρίσκεται εκείνος οποίος ο ίδιος αυτοπροσδιορίστηκε ως το ψωμί το αληθινό που έρχεται από τον ουρανό –ως η αληθινή τροφή την οποία έχει ανάγκη ο άνθρωπος για την επιβίωσή του. Είναι η τροφή που δωρίζει στον άνθρωπο την αιώνια ζωή. Έτσι η φάτνη γίνεται προτύπωση της τράπεζας του Θεού όπου ο άνθρωπος είναι προσκεκλημένος να λάβει τον άρτο του Θεού. Στην ποταπότητα της γέννησης του Ιησού καταδεικνύεται το μέγεθος στο οποίο μυστηριωδώς επιτελείται η σωτηρία του ανθρώπου^{lxiv}.*

Το ερώτημα σήμερα είναι το εξής: άραγε σήμερα που κάποιος δεν γίνεται αλλά γεννιέται χριστιανός και δεν συμμετέχει αλλά «παρακολουθεί» (όπως σημειώνει ο νεοέλληνας) ήδη από βρέφος σχεδόν αποκλειστικά το β' μέρος της θείας Λειτουργίας για να μεταλάβει ατομικά, ενίοτε «μαγικά», και όχι να κοινωνήσει των αχράντων μυστηρίων, μήπως μπορεί αντίστροφα μέσα από ένα τραπέζι/συσσίτιο με πραγματική θαλπωρή και *συγχώρεση* να οδηγηθεί στην Αγία Τράπεζα; Όπως, αποδεικνύει και η αφήγηση με τον Ζακχαίο (Λκ. 19, 1-10)^{lxv} στο τέλος του Οδοιπορικού Ιησού προς την Ιερουσαλήμ, ενίοτε ένα κοινό τραπέζι οδηγεί χωρίς ιδιαίτερη κατήχηση στη *μεταστροφή*, την κένωση/το μοίρασμα του πλούτου και διασταλτικά και στην Αγία Τράπεζα. Μια *συντροφιά*, μια *πρασιά* (μια παρέα ανθρώπων και παιδιών καθισμένη στο γρασίδι Μκ. 6, 40) ή *κλισία* (=παρέα που κάθεται να φάει, «πηγαδάκι» καθισμένων για φαγητό Λκ. 9, 14) που *συναλίζεται* (που τρώει ψωμί και αλάτι) με τον *άλλο* τη ζωντανή εικόνα του Χριστού έχει ανεκτίμητη σημασία διότι μπορεί να προκαλέσει αλλαγή υπαρξιακή και μεταμόρφωση. Άλλωστε το Α' Κορ. 11 αποδεικνύει ότι στην Κόρινθο η Ευχαριστία συνιστούσε συνέχεια του δείπνου και ότι η μη αληθινή κοινωνία με τους «ασήμαντους» κοινωνικά πτωχούς αδελφούς δεν είχε απλώς παρενέργειες αλλά την ακύρωνε! Φυσικά ο Ιησούς με την παραβολή του δε θέλει να πλήξει μόνο την υποκριτική νοοτροπία της ιουδαϊκής αριστοκρατίας. Γι' αυτό άλλωστε στο *Κατά Ματθαίον* η συγκεκριμένη παραβολή δεν κατακλείεται με την πλήρωση της αιθούσης η οποία και στον Λκ. συνεπάγεται ότι οι «εκ γενετής»

φίλοι του κυρίου που είχαν αποδεχθεί την α' πρόκληση δεν έχουν τη δυνατότητα να επανέλθουν στη βασιλεία του. Συμπληρώνεται με τον αφορισμό στο απόλυτο σκοτάδι και κρύο, μακριά από τη φωταγωγία και τη θαλπωρή του δείπνου της Βασιλείας, εκείνου που τόλμησε να εισέλθει εντός αυτής (της αιθούσης) χωρίς να λάβει το κατάλληλο καθαρό ένδυμα που πρόσφερε ο ίδιος ο κύριος. Ήδη ο Ειρηναίος Λυών (4.5-6) χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη παραβολή του Μτ. για να τεκμηριώσει ότι ο **ίδιος** Κύριος, ο Πατήρ, έστειλε τους προφήτες και τους αποστόλους όντας ταυτόχρονα ο ίδιος και κριτής και σωτήρας. Καλούμεθα διαρκώς να κοσμούμαστε τα έργα της δικαιοσύνης (= καλοσύνης) για να αναπαυθεί πάνω μας το Πνεύμα του Θεού. Αυτό με τους γνωστούς **καρπούς** του τελικά είναι το ένδυμα γάμου (και όχι οι καλές μας **πράξεις**).

Η συνανάγνωση της περικοπής του Δείπνου την Κυριακή των Προπατόρων με τον «απόστολο» Κολ. 3, 5-12 με οδηγεί σε μια άλλη νέα ερμηνεία του καθαρού ενδύματος. Η β' περικοπή ομιλεί για φανέρωση με δόξα (η οποία προϋποθέτει και λαμπρά ενδύματα/σώματα) σε τέλειο βαθμό κατά την β' Παρουσία του Κυρίου. Γι' αυτό και παροτρύνει: ⁵ *Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν ἀκαθαρσίαν πάθος ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία,* ⁶ *δι' ἧς ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ [...]* ⁸ *νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαὶν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν.* ⁹ *μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους.* Γι' αυτό και καταλήγει σε παρότρυνση να **απεκδυθούν** τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ¹⁰ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν,¹¹ **ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ [τὰ] πάντα καὶ ἐν πᾶσιν Χριστός.** ¹² *Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ χρηστότητα ταπεινοφροσύνην πραῦτητα μακροθυμίαν.*

Και στις δύο περικοπές εξαιρείται το γεγονός ότι πλέον στο Δείπνο, όπου δεν υπάρχουν φυλετικές, κοινωνικές και εθνοτικές διακρίσεις, διαρκής πρέπει να είναι η μέριμνα για απέκδυση του «παλιανθρώπου» και ένδυση του καινού ανθρώπου που συνδυάζεται κατεξοχήν με χρηστότητα, ταπεινοφροσύνη, μακροθυμία, τους γνωστούς από το Γαλ. 5, 22 καρπούς του Πνεύματος. Και όλα αυτά ενώ ήδη είναι γνωστό ότι κατά τη βάπτισή έχουν ενδυθεί (όχι όπως οι ηθοποιοί αλλά) «κατάσαρκα» τον Χριστό (Ρωμ. 6). Άραγε μήπως και στη συγκεκριμένη παραβολή της δεξίωσης του Μτ., το ακάθαυτο ένδυμα, το οποίο βρίσκεται σε αντίθεση προς τον όρο και τη σημασία **ἀριστον** (που ήδη επισημάναμε ότι στον Μτ. σημαίνει παραδόξως και το μεσημεριανό και το τέλειο γεύμα), δεν συνδέεται (όπως θεωρούν οι υπομνηματιστές) με τη μη λήψη ευθύς εξ αρχής αυτού, αλλά με το γεγονός ότι ο καλεσμένος απρόσεκτος, χωρίς δέος για το χωρόχρονο, το «βρώμισε» κατά τη διάρκεια του **προγεύματος**; Βεβαίως ο βασιλεύς μόλις πομπодώς εμφανίστηκε στη γιορτινή σάλα, υποθέτει ότι εισήλθε έτσι ο προσκεκλημένος ή χρησιμοποιεί το **εἰσήλθες** με τη γενικότερη έννοια του **παρευρίσκεσαι**. Μήπως τελικά θέλει και με αυτή την αφήγηση (όπως και με πολλές άλλες παραβολές της Μ. Εβδομάδος του) ο Μτ. να παροτρύνει σε διαρκή εγρήγορση όπως και ο Παύλος; είναι μια εναλλακτική ερμηνεία που βεβαίως χρήζει περαιτέρω έρευνας.

Τελικά «η καμπάνα χτυπά» και μάλιστα όχι πάντα χαρμόσυνα γι' αυτούς που συμμετέχουν στο τραπέζι του Μεσσία χωρίς συναίσθηση της γαμήλιας γιορτής που ήδη μετέχουν αλλά και χωρίς το φιλότιμο να μη φανούν αχάριστοι σε αυτόν τον ευεργέτη που παντρεύει και θυσιάζει ήδη στη φάτνη το ίδιο το παιδί Του το νέο, τον προ αιώνων Θεό.

Ε. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ – ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

Σήμερα ο χριστιανικός κόσμος της Δύσης και της Ανατολής πάσχει από την ανικανότητά του να γιορτάζει, να χαίρεται. Έχει παρατηρηθεί ότι στην Ευρώπη η πιο πληκτική ημέρα του χρόνου είναι αυτή των Χριστουγέννων. Προκειμένου να αξιοποιήσουμε παιδαγωγικά και ποιμαντικά την παραπάνω «διαφάνεια» της βασιλείας θα αξιοποιήσω την τεχνική του Βιβλολόγου (Bibliolog), η οποία μπορεί να συνδυαστεί με το Βιβλόδραμα, την αναπαράσταση της περικοπής. Επίσης θα αναφερθώ και στα λεκτικά σχέδια-σχόλια των βιβλικών ιστοριών (Speechzeichen zu biblischen Geschichten). Τις συγκεκριμένες τεχνικές σε συνδυασμό με αρκετές άλλες εναλλακτικές μεθόδους, «αντιγράφω» από το πρόσφατα εκδοθέν *Handbuch Bibeldidaktik* (επιμ. Mirjam Zimmermann u. Ruben Zimmermann, unter Mitarb. v. Susanne Luther u. Julian Enners), Tübingen: Mohr Siebeck 2013^{bvi}.

Η τεχνική του Βιβλολόγου (Bibliolog) βασίζεται στη διάκριση μεταξύ *μαύρης* και *λευκής* φλόγας, μεταξύ του *γράμματος* της βιβλικής ιστορίας και των κενών που αφήνει κάθε διήγηση τα οποία αν κατανοηθούν οδηγούν στην αριότερη μυσταγωγία στο πνεύμα του κειμένου. Προηγείται μια εισαγωγή στην κατάσταση/τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες της βιβλικής ιστορίας (πρβλ. τις Προϋποθέσεις κατανόησης στην παρούσα εισήγηση). Εξάπτεται η φαντασία και προκαλείται η τάνυση του ακροατή με μια φιγούρα που πρωταγωνιστεί στην περικοπή. Ο διοργανωτής διαβάσει μία πρόταση ή περίοδο, π.χ. το στ. Λκ. 14, 16β. εν συνέχεια ταυτοποιεί όποιον προαιρείται από το ακροατήριο με τον αμφιτρώνα, που έχει διοργανώσει τη δεξίωση/τη γκαλά και μέσω των παρακάτω ερωτήσεων δημιουργείται ένα φάσμα «θεραπευτικών» εκδοχών/ερμηνειών του πολυσήμαντου βιβλικού κειμένου εμπλουτισμένων με εμπειρίες ζωής των εμπλεκομένων (enrolling). Αυτό συμβαίνει χωρίς να αποστασιοποιείται η «ομάδα» από την περικοπή.

1. Είστε εσείς ο αμφιτρώνας. Γιατί άραγε θέλεις να διοργανώσεις μια αξέχαστη βραδιά (επίδειξη, υποχρέωση, ανταπόδοση, πελάτες...);;
2. Πώς πρέπει να προγραμματίσεις αυτό το γκαλά (λίστα καλεσμένων- τακτοποίηση οικίας- μενού...)
3. Έχετε προσκαλέσει πολλούς. Όλοι στο σπίτι έχουν προετοιμαστεί επί μέρες για το μεγάλο δείπνο/ ρεβεγιόν. Έχει λίγο χρόνο να ηρεμήσεις προτού έλθουν οι καλεσμένοι. Τι θα ήθελες για αυτό το βράδυ;
4. Την τελευταία στιγμή κάποιος εκλεκτός σου καλεσμένος από τον κύκλο σου αρνούνται προβάλλοντας δικαιολογίες. Τι σκέφτεσαι;

Ο διοργανωτής απηχεί τις απαντήσεις και προχωρά και σε μία συνέντευξη (echoing & interviewing). Εν συνέχεια διαβάσει τους στ. 14, 17-20. Ακολουθούν οι εξής ερωτήσεις, ενώ τις απαντήσεις τις :

5. Είσαι ο δεύτερος προσκεκλημένος που αρνήθηκες. Είσαι ο εύπορος κτηματίας. Αγόρασες καινούργια μηχανήματα με πολλά «άλογα» για να αυξήσεις τη σοδειά και τα κεφάλαιά σου και έτσι να δεις «την ευλογία του Θεού πλούσια στην οικογένειά σου». Βλέπεις τον αγγελιοφόρο να απομακρύνεται αμέσως μετά τη δικαιολογία σου. Τι σκέφτεσαι;;;

Είσαι ένας περιθωριακός του δρόμου. Ξαφνικά σε καλεί ένα μεγάλο όνομα σε μια γκαλά/τραπέζι; Ποιες είναι οι αντιδράσεις σου; Γύρω σου σε σερβίρουν πολλοί. Τι αισθάνεσαι;

Στο τέλος «αποδεσμεύει» (derolling) τους ακροατές από τον ρόλο και τους «επαναφέρει» στην πραγματικότητα η οποία όμως όπως έχει αποδειχθεί παρουσιάζει αναλογίες και σε επίπεδο συναισθημάτων αλλά και πράξεων με την αφήγηση του 1^{ου} αι. π.Χ.

Μία άλλη τεχνική είναι με απολύτως λιτά σχέδια να απεικονίσουμε επιλεγμένες σκηνές του κειμένου **ταυτόχρονα** με την ανάγνωση εις επήκοον και την ακρόαση (Audition). Αυτό που θα λέγαμε/σχολιάζαμε το σκιτσάρουμε. Οποιος για παράδειγμα διαβάζει/ακούει αναφορικά με άνθρωπο σχεδιάζει το κάτωθι:

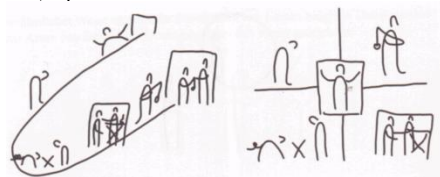
Οι φιγούρες οι **στάσεις** και οι **χειρονομίες** τους είναι απλές/αρχέγονες ενώ έτσι λιτά απεικονίζονται και τα ζώα και το πλήθος αλλά και η συνάντηση (κατωτέρω του Χριστού με τον Ζακχαίο):

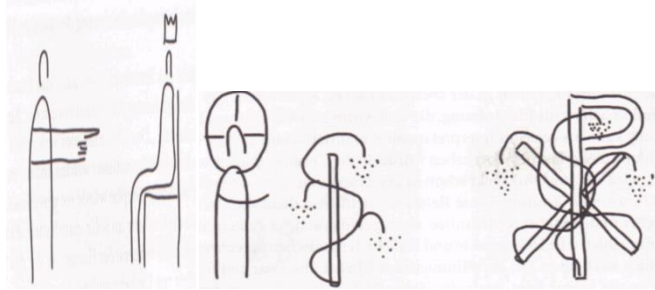
Με κάποια επιπλέον χαρακτηριστικά προσδιορίζεται το φύλο (το θηλυκό στην μορφή [α] κατωτέρω) ή ιδιότητα:

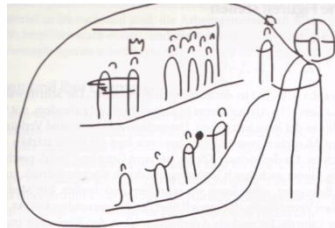
Το αποτέλεσμα είναι ερμηνευτικά πολύτιμο καθώς για παράδειγμα στην κατωτέρω αφήγηση του ασώτου διαπιστώνει κάποιος ότι η πορεία του δευτερότοκου γιου είναι αντίστροφη των δεδομένων της δυτικής κουλτούρας: από δεξιά προς αριστερά ενώ η συμφιλίωση επιτυγχάνεται σε ένα ανώτερο επίπεδο, «ψηλά». Ακριβώς δίπλα στο επίκεντρο είναι ο πατέρας ο οποίος είναι παρών ακόμη και στο ναδίρ της πτώσης του τέκνου του. εάν χρησιμοποιηθούν και χρώματα θα εξαχθούν και άλλα ερμηνευτικά συμπεράσματα.

Εκτός του «δεξιά-αριστερά», «πάνω-κάτω» στις απεικονίσεις πολλά έχουν να πουν η σχέση «μικρό-μεγάλο», όπως και η παραμόρφωση ή και το αφηρημένο (αντί δηλ. της φιγούρας Χριστός, το μονόγραμμα). Παρακάτω βλέπει κάποιος την παραμόρφωση-μεγιστοποίηση του χεριού του προφήτη Νάθαν που επιπλήττει το Δαβίδ για τη μοιχεία και το φόνο αλλά και τον Ιησού να «καθαρίζει» την άμπελο αλλά και να ταυτίζεται μαζί της.

Παρακάτω βλέπει κάποιος την υπό εξέταση παραβολή του Ιησού (γι' αυτό και χρησιμοποιείται η γνωστή «φούσκα» που περικλείει και στα κόμικ λόγια). Μέχρι το σημείο της εισόδου του βασιλιά στη σάλα η αναπαράσταση είναι η κάτωθι. Όταν, όμως, ακούνε οι ακροατές ότι κάποιος δεν είχε ένδυμα γάμου συνειδητοποιούν ότι πρέπει να διορθωθεί και έτσι αναπληρώνεται ένα κενό του κειμένου, το οποίο ένεκα λακωνικότητας αλλά και του αυτονόητου για τους αρχικούς ακροατές αποσιωπά ότι ήδη με την είσοδο όλοι οι «περιθωριακοί» έπρεπε να ενδυθούν με ιμάτιο καθαρό που τους πρόσφερε η ίδια η reception του κυρίου. αποκωδικοποιείται έτσι η πρό(σ)κληση του Ευαγγελιστή: να είστε οι πάντες πάντα έτοιμοι!

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ: <http://eclass.uoa.gr/modules/document/?course=SOCTHEOL103>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Σωτήριος Δεσπότης, 2015. Σωτήριος Δεσπότης. «Ερμηνεία ευαγγελικών και αποστολικών περικοπών. Ενότητα 2: Η παραβολή του άριστου δείπνου (Λουκά 14,16-24 Ματθαίος 22, 1-14)». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/SOCTHEOL102/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ⁱ Σύντομη επισκόπηση της έρευνας βλ. Σ. Δεσπότης, *Ο Κώδικας των Ευαγγελίων. Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους*, Αθήνα: Άθως 2007, 458-460. Στη ίδια συνάφεια μπορεί κάποιος να έχει εποπτεία του τυπικού του πασχάλιου δείπνου.

ⁱⁱ Ruben Zimmermann (Hrsg.): *Kompendium der Gleichnisse Jesu*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus 2007, 25: Παραβολή είναι ένα σύντομο αφηγηματικό (1), φανταστικό (2) κείμενο, το οποίο στον αφηγηματικό κόσμο ανακαλεί τη γνωστή πραγματικότητα (3). Μέσω υπονοούμενων ή σαφών σημείων μεταφοράς καθιστά αντιληπτό ότι η σημασία της αφήγησης πρέπει να διαφοροποιηθεί από αυτές καθαυτές τις λέξεις του κειμένου (4). Στη δομή του (5) προκαλεί τον αναγνώστη να πραγματοποιήσει μια μεταφορική αλλαγή της σημασίας. Η αλλαγή (μεταφορά) αυτή καθοδηγείται από τις πληροφορίες του συγκειμένου και της συνάφειας (6). Ο ίδιος συγγραφέας σημειώνει τα εξής: Δίνοντας έμφαση στις ιδιότητες των παραβολών μπορούμε να ξεχωρίσουμε έξι χαρακτηριστικά τους. Μια παραβολή είναι (1) αφηγηματική, (2) φανταστική, (3) ρεαλιστική, (4) μεταφορική, (5) ενεργητική στην επίδραση και στην ερμηνεία της, (6) συνδεδεμένη με τη συνάφεια και το

συγκείμενό της. Οι παραβολές του Ματθαίου και Λουκά που εξετάζουμε δεν θεωρούνται ως μία προερχόμενη από την Πηγή των Λογίων αλλά αναλύονται ξεχωριστά από την [Luise Schottroff](#) με τίτλο *Verheißung für alle Völker* (σελ. 479-488) η πρώτη (Μτ.) και *Von der Schwierigkeit zu teilen (Das grosse Abendmahl)* σελ. 593-603 η δεύτερη. Πρβλ. Ruben Zimmermann (Hrsg.): *Hermeneutik der Gleichnisse Jesu. Methodische Neuansätze zum Verstehen urchristlicher Parabeltexte*. WUNT, Tübingen: Mohr-Siebeck 2008. Σχετικά με την πατερική ερμηνευτική βλ. Π. Τρεμπέλας, *Υπόμνημα εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον*, Αθήνα: Σωτήρ ⁴1989, 391-396 και του ίδιου *Υπόμνημα εις το κατά Λουκάν Ευαγγέλιον*, Αθήνα: Σωτήρ ³1983, 430-435. Δεν θεωρεί πιθανόν οι δύο παραβολές του δείπνου και του αρίστου να είναι διαφορετικές εκδόσεις της ίδιας παραβολής. Μάλλον ο Κύριος χρησιμοποίησε το ίδιο υλικό για παραβολές διαφορετικού νοήματος.

ⁱⁱⁱ Ο Marius Reiser, *Bibelkritik und Auslegung der Heiligen Schrift. Beiträge zur Geschichte der biblischen Exegese und Hermeneutik*, Mohr Siebeck, Tübingen 2007, 79-152, αποδεικνύει ότι η αλληγορία δεν αποτελεί ερμηνευτική της μεταγενέστερης Εκκλησίας αλλά επιλογή ήδη των συγγραφέων της Κ.Δ. και μάλιστα του Π. (βλ. Γαλ. 3: Σάρρα-Άγαρ. Α' Κορ. 5, 7 [πάσχα/αμνός = Χριστός] 9, 9 [βόδες = εργάτες ευαγγελίου] 10, 4 [πέτρα = Χριστός]). Ουσιαστικά είναι απαραίτητο εργαλείο για την ερμηνεία της κοσμικής πραγματικότητας που έχει **συμβολική** δομή (Ρωμ. 1, 20) όπως και η γλώσσα μεταφορική (σελ. 150). Κατ' ουσίαν ολόκληρη η δημόσια δράση του Ιησού ήταν μια διαρκώς εκτυλισσόμενη **θεμελιακή παραβολή/αλληγορία**, αφού όλα αυτά που έπραξε και είπε, ομιλούν μέχρι σήμερα παραβολικά και τελικά μεταφορικά για το Θεό και τη Βασιλεία Του· συντελούν δηλ. στην αρπαγή του ανθρώπου από την κοσμική ομφαλοσκοπική θεώρηση των πραγμάτων σε έναν άλλο τρόπο ύπαρξης και σκέψης (**μετάνοια**). Τα ίδια τα θαύματα του Ιησού, τα οποία συνόδευαν και επιβεβαίωναν το λόγο του, δεν αποτελούσαν ούτε απλές ιατρικές θεραπευτικές επεμβάσεις, επιτελούμενες με ρήματα ή μέσα μαγικά, ούτε εκθαμβωτικά μέσα επίδειξης, αλλά **σημεία** του τρόπου με τον οποίο ο Θεός προσεγγίζει, ελευθερώνει και σώζει ολόκληρο τον άνθρωπο ως ψυχοσωματική οντότητα ανεξάρτητα από το φύλο, τη θρησκεία και τη φυλή του. συμβολικές ενέργειες που πραγματοποίησε ο Ι. Χριστός (όπως η κάθαρση του ναού ή ο σχηματισμός του κύκλου των Δώδεκα ή τα γεύματα [Λκ. 19, 1-10]) συνιστούν όπως και συνολικά η ίδια η παρουσία Του συνιστούν παραβολή και μάλιστα. Τόσο η μεταφορικότητα των παραβολών όσο και η σημειολογία των θαυμάτων του επιβεβαιώνουν ότι η ζωή και η δράση του Ιησού βρίσκουν το καλύτερο υπόμνημα/ερμηνεία στις Παραβολές Του και οι Παραβολές Του υπομνηματίζονται/ερμηνεύονται κατά τον καλύτερο τρόπο με τη ζωή και το έργο Του, αφού ο ίδιος ο Ιησούς ο ίδιος υπήρξε για τον κόσμο η κατεξοχήν Παραβολή του Θεού.

^{iv} Πρβλ. αραμ. *malkut* λατ. *regnum*.

^v Σε οποιοδήποτε λεξικό κι αν συμβουλευθεί κάποιος το λήμμα παραβολή θα παραπεμφθεί κατεξοχήν στη διδασκαλία-διδασκτική του Ιησού η οποία φυσικά δεν μετέδιδε απλώς σοφίες της ζωής ούτε ανέλυε μεμονωμένα ρήματα αποκάλυψης. Προκαλούσε σε μαθητεία, κοινωνία.

^{vi} S. Bieberstein, *Die Bewegende Kraft der Gleichnisse. Schöpferische Leseprozesse und der Mehrwert von Metaphern*, BiKi 63 (2008: Αφιέρωμα: *Gleichnisse Jesu*) 63-67, 65. Της ίδιας: *Eine neue Rede von Gott und Welt. Wem ist das Reich Gottes ähnlich? Bibel heute* 191 (2012: Αφιέρωμα: *Gleichnisse Jesu*) 7-9, 7.

^{vii} Πρβλ. Β' Βασ 11-12. Και στη σχολή των ραβίνων χρησιμοποιούνταν διαρκώς συγκρίσεις, προκειμένου να εξηγηθεί κάποιον δύσκολο θέμα και να γίνει κατανοητό από το μαθητή. Αφού είχε εξηγηθεί θεωρητικά η υπόθεση, ο ραβίνος μετέβαινε στην αφήγηση παραβολικών εικόνων, οι οποίες εισάγονταν κατά κανόνα με τους λόγους: «Κάποιος μπορεί να πλάσει μία παραβολή. Με τί μοιάζει αυτό το πράγμα;». Και μετά ακολουθούσε η σύγκριση ή αντιστοίχως η παραβολή. Και οι παραβολές του Κορανίου με το σαφή συγκριτικό τους χαρακτήρα είναι συγγενείς πολύ περισσότερο με τις ραβινικές παρά με τις συνοπτικές παραβολές.

^{viii} Είναι αξιοσημείωτο ότι στις Παραβολές δεν χρησιμοποίησε υλικό από την εργασία του τέκτονα, του μάστορα-επεξεργαστή της πρώτης ύλης (πέτρας, ξύλου κ.ά.) αλλά παραστάσεις από την αυλή των ευγενών από την οπτική γωνία μάλιστα των πτωχών-*anawim*. Πολλές φορές μάλιστα ως πρότυπα συμπεριφοράς προβάλλουν παραδείγματα που σημερινοί ιεροκήρυκες θα χρησιμοποιούσαν ως μοντέλα προς αποφυγήν (πρβλ. Λκ. 16: οικονόμος της αδικίας).

^{ix} Thomas Soeding, *Gottes Geheimnis sichtbar machen. Jesu Gleichnisse in Wort und Tat*. BiKi 63 (2008) 58-62: Χαρακτηριστικά είναι τα εξής στοιχεία των παραβολών: **α)** το εισαγωγικό **όπως/σαν** με το οποίο αφορμώνται (γεγονός που αποτρέπει τον ακροατή να τις εκλάβει ως περιγραφές του Κυρίου σε κλίμακα 1:1 [Θεός άδικος δικαστής και εργοδότης] αφού πάντα ισχύει η απαγόρευση κατασκευής άλλης εικόνας του Γιαχβέ εκτός από τον ζωντανό άνθρωπο). Άλλοτε απαντά **β)** η **εισαγωγική ερώτηση** (Μκ. 4, 30. Λκ. 15, 8, η οποία αποφεύγεται από τον Μτ.) ή και η **ευθεία επερώτηση** (Λκ. 15, 4) για να λάβει ο ακροατής θέση. **γ)** Χαρακτηριστικό είναι το **ανοικτό τους τέλος** που προκαλεί ένα κενό που κάθε ακροατής «αναπληρώνει» κατά βούληση (Λκ. 15, 11-32 ή Μτ. 20, 1-16). **δ)** Άλλοτε καθοδηγούν τον ακροατή σε συμπέρασμα (Λκ. 12, 21) ή και σε επιλογή (Λκ. 16, 9.10-12.13). Τις περισσότερες φορές αφήνουν τον ακροατή να ταυτιστεί με κάποιον από τους ήρωες. **ε)** Εμπεριέχουν **στοιχεία μη αναμενόμενα, παράδοξα, ασυνήθη**, τα οποία λειτουργούν ως μέσα έκ-στασης στην ανήκουστη και αθέατη πραγματικότητα του Θεού. Σε κάθε περίπτωση ενεργοποιούν τον ακροατή τους και τον καθιστούν κοινωνό.

* J.A. Cramer, *Catena in Matthaeum* 103.29: Ωριγένους. Τὰ ὑποδεχόμενα μακαρισμῶν καὶ περὶ παντὸς δὲ τοῦ βλέποντος τὰ θεῖα ὀφθαλμοῦ, καὶ ἀκούοντος τῶν πνευματικῶν ὠτων, ταῦτα ἂν λέγοιτο. περὶ τούτου φησὶν ὁ προφήτης προσέθηκε μοι Κύριος ὠτίον τοῦ ἀκοῦειν, ἀντὶ τοῦ συνιέν τῶς ἐνδοθεν ὡσὶν τὰς καρδίας κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. ὁ γὰρ ἀπερίτμητος τῆ καρδία λαός, ἐκωφώθη τοῖς ἐνδοθεν ὡσί. Καὶ μετ' ὀλίγον Διὸ καὶ αὐτὴν τὴν ἀκοήν, ἣν ἐδόκουν ἔχειν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἤρθη καὶ ἐδόθη τοῖς ἔχουσι τὴν καινὴν διαθήκην, ἵνα πληρωθῆ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· ὑμῶν δὲ μακάρια τὰ ὦτα, ὅτι ἀκούουσι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι. *Catena Graecorum patrum in Novum Testamentum*, vol. 1 *Thesaurus Linguae Graecae* (TLG), CD ROM Πανεπιστήμιο Irvine California. CD ROM University Irvine California.

^{xi} Στο Μκ. 4, 12 στη συνάφεια της παραβολῆς του σπορέα (ἡ οποία ἔχει προγραμματική σημασία για τὴν σημασία του κηρύγματος) ἀναφέρονται ἀπὸ τον Ἰησοῦ οἱ λόγοι του προφήτου Ησαΐα σχετικά με τὴν ἀναισθησία των Εβραίων (τότε θ' ἀκούσετε με τὴν ἀκοή μα δε θα καταλάβετε καὶ θα δεῖτε μα δε θ' ἀντιληφθεῖτε. Γιατὶ ἐγίνε ἀναισθητὴ ἡ καρδιά αὐτοῦ του λαοῦ καὶ μετ' αὐτῆς βαριάκουσαν κι ἐκλείσαν τὰ μάτια τους για να μὴ δούνε κι ἀκούσουν καὶ καταλάβουν με τὴν καρδιά κι ἐπιστρέψουν σε μένα καὶ τους γιὰ τρέψω 6, 9 κε.[MBE] πρβλ. Μτ. 13, 14 κε.). Σύμφωνα με τον Γιοακίμ Γνίλκα, Χριστιανισμός καὶ Ἰσλάμ. Μια νέα Προσέγγιση Μτφρ. Σ. Δεσπότης, Αθήνα: Ουρανός 2009, 81; Ἐντυπωσιάζεται κάποιος ἀπὸ το γεγονός ὅτι καὶ στο Κοράνι ὑπάρχουν ἀκριβῶς παρόμοιες διατυπώσεις: «Σ' αὐτὸ το Κοράνιο ἔχουμε ἐξηγήσει για τους ἀνθρώπους παραβολές (παραδείγματα) ἀπὸ κάθε εἶδος, ὡστε να προειδοποιούνται ὅταν τις θυμούνται» (39, 27- πρβλ. 17, 89). Εἴτε ἔχουμε ἐξηγήσεις με διάφορους τρόπους σ' αὐτὸ το Κοράνιο: «για το καλὸ των ἀνθρώπων με κάθε εἶδος ἀπὸ παρομοιώσεις (παραδείγματα). Κι ὁμως ὁ ἀνθρώπος ἀμφισβητεῖ περισσότερο ἀπ' ὅλα τα ὄντα» (18, 54). [...] **Αὐτὴ ἡ παράδοξη ἀντίδραση βασίζεται στὴν ἐμπειρία ὅτι ἀκόμη καὶ ἡ πιο ξεκάθαρη ἀποκάλυψη εἶναι δυνατόν να προκαλέσει τὴν ἀπόλυτη τύφλωση.**

^{xii} Πλέον ἔχει επικρατήσει τὸ *slow food* εἶναι τὰ ἀντισώματα που ἐνεργοποιεῖ ἡ κοινωμία κόντρα στὴ νευρώση τῆς ταχύτητας. Εἶναι μὴ νηστεϊακὴ ἀντίδραση, ἡ τέχνη του να ζεῖς. <http://www.nooz.gr/entertainment/slow-food-kai-food-for-love>.

^{xiii} Στο Α. Dünnebier, Ein Gang durch die Kulturgeschichte. Brot, Salz, Frieden. *Bibel heute* 2003 (Ἀφιέρωμα: *Miteinander essen*) 4-6 ἔχει προστεθεῖ ἀπὸ τον D. Bauer μὴ ἐπιφυλλίδα με τὸν τίτλο Hätten Sie es geglaubt? ὅπου καὶ ἡ στατιστικὴ.

^{xiv} Συνεπῶς ὑπάρχουν ψήγματα ἀλήθειας στον «μῦθο» ὅτι ὁ ἀρχαιότερος τελεμεντὴς ἔχει τὴν ἐπιγραφή *Coquo* (< *coquere*, „βράζω kochen, sieden, reifen“) *ergo sum* (= μαγειρεύω, ἀρα ὑπάρχω) καὶ συγγράφηκε ἀπὸ τον M. Gavius Apicius τὸν 1^ο αἰ. μ.Χ. Βλ. *universal_lexikon.deacademic.com*/(Ἡμερ. Ἀνάκτησης 04.11.12).

^{xv} <http://www.gluecksfitness.de/glueckstipps/files/Selber-kochen-macht-gluecklich.html> (04.11.2012).

^{xvi} <http://science.orf.at/stories/1706790/> (04.11.2012). Στὴ συγκεκριμένη ἱστοσελίδα μάλιστα ἐπισημαίνεται ἡ παλαιότερη ἐστία ἀνακαλύφθηκε τὸ 2008 στὸ Ἰσραήλ καὶ εἶναι περίπου 800.000 χρονῶν.

^{xvii} Ὁρισμένες σχολές ψυχᾶνάλυσης θεωροῦν ὅτι τὸ βασικὸ αἰσθημα ἐνοχῆς του ἀνθρώπου δὲν ταυτίζεται με τὸ οἰδιπόδειο σύμπλεγμα, ὅπως ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια πιστευόταν. Οἱ πρώτες τύψεις του ἀνθρώπου δημιουργοῦνται ὑποσυνείδητα σε αὐτὸν ἀπὸ τὴ στιγμή κατὰ τὴν οποία προσπαθεῖ να διατηρηθεῖ στὴ ζωὴ ἀπομυζώντας τὸ γάλα ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μητέρας του, ἐνῶ παράλληλα συνειδητοποιεῖ ὅτι με τὰ δόντια, τὰ οποία ἀποκτᾷ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπληστία του για φαγητό, τραυματίζει καὶ πληγώνει τὴ θηλή, που ἀποτελεῖ γι' αὐτὸ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς. Το παιδί συνειδητοποιεῖ, ἔτσι, ὅτι για να ἐπιβιώσει στον κόσμον πρέπει να ἀπομυζήσει καὶ να τραυματίσει ὅτι ἰερότερο ἔχει. Ἀποκτᾷ ἔτσι ἕνα συναίσθημα, ἀνάλογο με αὐτὸ που περιγράφει τὸ Γεν. 3, 1-7. Ἡ θηλή τῆς μητέρας εἶναι για τὸ παιδί τὸ δέντρο του Παραδείσου, ἐνῶ τὴν ἐξορία του ἀπὸ τον Πάραδεισον τὴ συνειδητοποιεῖ με τὴν ἀποσύνδεσή του ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀγκαλιά τῆς μητέρας του, ἐνεκα (ὅπως πιστεύει τὸ παιδί) τῆς λήψης τῆς ζωτικῆς γι' αὐτὸ τροφῆς. Ἡ ἐνοχὴ αὐτὴ κορυφώνεται ὅταν ἡ μάνα σταματᾷ να θηλάζει τὸ παιδί τῆς, κάτι που γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν τιμωρία για τὸ τραῦμα που τῆς προξένησε. Το ἴδιο αἰσθημα διακατεῖχε καὶ τους πρωτόγονους λαοὺς, οἱ οποίοι ἤξεραν ὅτι πρέπει να σφάζουν τὰ θεϊκὰ ζῶα (π.χ. τὴν ἀρκτο), προκειμένου να ἐξοικονομήσουν ἐνδυσή/δέρμα, τροφή/κρέας καὶ να νικήσουν ἔτσι τὸ θάνατο. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ σφαγὴ αὐτῶν των 'θεῶν' χάριν τῆς σωτηρίας των ἀνθρώπων ἦταν ἕνα λατρευτικὸ εὐχαριστιακὸ γεγονός τὸ ὁποῖο συνοδευόταν ἀπὸ προσευχὴς πρὸς τὰ ἴδια τὰ σφαγιαζόμενα ζῶα. Αὐτὰ τὰ ζῶα πιστευόταν ὅτι μετὰ τὴν σφαγὴ τους ἀνίσταντο καὶ ἀναλαμβάνονταν στον οὐρανὸ, σχηματίζοντας ἀστερισμοὺς, ὅπως αὐτὸ τῆς Μεγάλῆς Ἀρκτοῦ. Οἱ ἴδιοι ἀνθρώποι εἶχαν τὴν πεποίθηση ὅτι με τὴ βρῶση των μελῶν των θεῶν/ζῶων μετείχαν καὶ αὐτοὶ λατρευτικὰ στο Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασή τους. Το ἴδιο τυπικὸ ἀκολουθοῦσαν καὶ οἱ καλλιεργητές, οἱ οποίοι ἀλέθοντας τὸ σῆμα καὶ παράγοντας με τὸ καταπάτημα του λινοῦ τον οἶνον, ἐνίωθαν ἐνοχὴ, ἐπειδὴ τεμάχιζαν τὴ σάρκα τῆς θεᾶς φύσης, ἀλλὰ καὶ λυτρωτικὴ ἀγαλλίαση διότι ἔτσι μποροῦσαν να κοινωήσουν στο μυστήριον τῆς ἀνάστασής τῆς. Πλούσια Βιβλιογραφία σχετικά με τὸ θέμα βλ. E. Drewermann, *Die Spirale der Angst. Der Krieg und das Christentum*, Herder Freiburg-Basel-Wien, 1992³, 306κε.

^{xviii} Δαίνυμι = παραθέτω δείπνο/πανδαισία στο ὁποῖο ὁ καθένας ἔχει προκαθορισμένη θέση.

^{xix} Κ. Μπελέζος, *Τὸ περὶ τροφῆς αἶτημα τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς (Ἐξηγητικὴ - Ἑρμηνευτικὴ Μελέτη)* Αθήνα: Γρηγόρη 2012^{xix} passim.

^{xx} John Fotopoulos, *Τὰ Θυσιαστήρια Δείπνα στὴ Ρωμαϊκὴ Κόρινθο*, (Μτφ. Μ. Γκουτζιούδη), BB 37, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς 2006, 228 κε.. Εἰδικὰ στο δείπνο καὶ μάλιστα στο *συνπόσιον* που τὸ συνόδευε, σημαντικό στοιχεῖο δὲν ἦταν μόνο ἡ

κατανάλωση τροφής αλλά και η **συζήτηση**. Παρότι μέχρι σήμερα είναι κλασική η απαγόρευση της «τροφού» «όταν τρώμε, δεν μιλάμε» στην κλασική Ελλάδα και στην Ρώμη μπορούσε κάποιος κατά τη διάρκεια της τραπέζης να μιλήσει ακόμη και για διαίτα/φαγητό (πράγμα που απαγορευόταν στη βικτωριανή Αγγλία) αλλά όχι για επιχειρήσεις και πολιτική όπως αντιθέτως έκαναν οι Γερμανοί. Όπως σημειώνουν οι Λατίνοι συγγραφείς, οι τελευταίοι έκλειναν τα σημαντικά συμβόλαια κατά τη διάρκεια γεύματος. Αντίθετα οι Ρωμαίοι συζητούσαν για πολιτική και επιχειρήσεις στο Συμπόσιο που ακολουθούσε. Σημειωτέον ότι στον ευρωπαϊκό Μεσαίωνα το κοινό δείπνο μαζί με τον όρκο είχαν νομικό κύρος. Ήδη στον Όμηρο ο Ξένος Οδυσσεάς πρώτα ανακλίνεται-εστιάζεται και μετά ερωτάται. Οι πληροφορίες λήφθηκαν από το Dünnebie, Ein Gang durch die Kulturgeschichte. Brot, Salz, Frieden 4-6.

^{xxi} Βεβαίως δεν πρέπει να αγνοηθεί και το δείπνο **Έρανος**, όπου συνεισέφερε δηλ. ο καθείς προσκεκλημένος ό,τι προαιρείτο.

^{xxii} Fotopoulos ό.π. 236.

^{xxiii} Βλ. Θ. Κύρκου, Η έπαυλη του Μάνου Αντωνίνου στη Νικόπολη, 67-75 71. *Αρχαιολογία* 114 (2010) 67-75. 71

^{xxiv} G. Baumann, JHWH – ein essender Gott? Ein Menü in wenigen Gängen, *Essen und Trinken in der Bibel. Ein literarisches Festmahl für Rainer Kessler zum 65. Geburtstag*, M. Geiger/C.M. Maier/U. Schmidt (επιμ.), Gütersloh 2009, 227-237.

^{xxv} Ο: *Και ποιήσει Κύριος σαβαωθ πασι τοις ἔθνεσιν ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο πίνονται εὐφροσύνην/ πίνονται οἶνον χρίσονται μύρον ἔν τῷ ὄρει τοῦτω παράδος ταῦτα πάντα τοῖς ἔθνεσιν ἢ γὰρ βουλή αὐτῆ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ***κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας και πάλιν ἀφείλεν ὁ Θεός πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου τὸ ὄνειδος τοῦ λαοῦ ἀφείλεν ἀπὸ πάσης τῆς γῆς.***

^{xxvi} Οἱ διψῶντες πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ και ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον βαδίσαντες ἀγοράσατε και πίετε ἀνευ ἀργυρίου και τιμῆς οἶνον και στέαρ.

^{xxvii} Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος τοῦ οἴκου σου και τὸν χειμάρρον τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς/ ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς ἐν τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς

^{xxviii} Βλ. Ε. Δάφνη, *Η Αποκάλυψις Ησαΐου κατά την Μετάφρασιν τῶν Ο', Θεσσαλονίκη* 2013 177-182.

^{xxix} Γενικότερα, όπως εξάγεται από το Έξ. 20, 22-26 (νόμος του θυσιαστηρίου), στην ισραηλιτική θεολογία της θυσίας τρία είναι τα βασικά σημεία: α) το θυσιαστήριο είναι ο τόπος έλευσης του Θεού που κατεβαίνει από τον ουρανό για να είναι μαζί με το λαό Του και να τον ευλογήσει, γεγονός που συνιστά τον πυρήνα της θυσίας. β) Η φωτιά είναι η ορατή πλευρά του άορατου Θεού και η θυσία μια λατρευτική απομίμηση της θεοφάνιας του Σινά. γ) Η θυσία αποτελεί σημείο της φιλοξενίας που προσφέρει ο λαός στον Θεό. Γι' αυτό και τα ζώα δεν προσφέρονται ωμά αλλά κατόπιν προετοιμασίας όπως συμβαίνει σε ένα πανηγύρι ή στην υποδοχή των ξένων. Βλ. Bernd Janowski, *Homo ritualis. Opfer und Kult im alten Israel. Bibel und Kirche* 64 (2009) 134-140. Αντίθετος με την παρουσία του Θεού κατά τη θυσία και τα δείπνα είναι οι C. Leonhard / B. Eckhardt [2010]: „Mahl V (Kultmahl)“, *RAC* 23, 1012-1105C. 1033-1038.

^{xxx} Είναι εξόχως ενδιαφέρον να εξετάσει κάποιος πώς προσέλαβε τις σοφιολογικές ρήσεις η λατρεία της ορθόδοξης Εκκλησίας κατά την κατεξοχήν ημέρα του έτους που γιορτάζει την παράδοση της θείας Ευχαριστίας (όρθρος Μεγ. Πέμπτης).

^{xxxi} *Εἰσηλθον εἰς κῆπὸν μου ἀδελφῆ μου νύμφη ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτος μου ἔπιον οἶνον μου μετὰ γάλακτος μου φάγετε πλησίοι και πίετε και μεθύσθητε ἀδελφοί.*

^{xxxii} *Και εὐφροσύνη εὐφρανθήσονται ἐπὶ κύριον ἀγαλλιᾶσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐνέδυσεν γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου και χιτῶνα εὐφροσύνης ὡς νυμφίῳ περιέθηκέν μοι μίτραν και ὡς νύμφην κατεκόσμησέν με κόσμῳ.*

^{xxxiii} *και ὡς συνοικῶν νεανίσκος παρθένῳ οὕτως κατοικήσουσιν οἱ υἱοὶ σου μετὰ σοῦ και ἔσται ὃν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί.*

^{xxxiv} Οι τροφές των εθνικών θεωρούνταν από τους Ιουδαίους ακάθαρτες, επειδή προέρχονταν από ακάθαρτα ζώα (τάραξ Λευ. 11, 1-47. Δτ. 14, 5-21) όσα δεν είναι μηρυκαστικά και δίχηλα/δεν έχουν λέπια και πτερύγια) ή γιατί δεν σφάχτηκαν (στο λαιμό) ούτε προετοιμάστηκαν με νομικά μη προβλεπόμενο τρόπο ή γιατί είχαν χρησιμοποιηθεί ως ειδωλόθυτα. Ποτέ δεν αναμειγνύουν κρέας με γάλα (Έξ. 23, 19. 34, 26. Δτ. 14, 21) ενώ δεν τρώνε όποιο προϊόν περιέχει ζελατίνη.

^{xxxv} Προβλ. Αθηναγόρα, *Πρεσβ. Χριστ.* 3. Βλ. Σιαμάκη, *Εξωχριστιανικές Μαρτυρίες*, 79, υποσ. 3: *Τα θυέστεια δείπνα ισοδυναμούν με κανιβαλισμό (βλ. Ευρ. Ιφ. Τ. 812. Ορ. 1008. Σχόλια Πausανία 2.18.1) λόγω του ότι στην θεία Ευχαριστία οι Χριστιανοί θυσιάζουν το Χριστό και τρώγουν τη σάρκα και πίνουν το αίμα του. Οι ιδιόδοιες μίξεις ταυτίζονται με τις αιμομιξίες επειδή οι Χριστιανοί τις γυναικες τους τις είχαν και αδελφές (εν Χριστώ). Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν πρόκειται για συκοφαντίες αφού όπως αποδεικνύεται από την Ιούδα όντως υπήρχαν «αιρετικοί» που είχαν μετατρέψει τις αγάπες σε σπιλάδες.*

^{xxxvi} Βλ. το ειδικό κεφ. για τους Πειρασμούς στο Σ. Δεσπότης, *Ο Ιησούς ως Χριστός και η Πολιτική Εξουσία στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές*, Αθήνα: Άθως 2006.

^{xxxvii} Προβλ. Μ. Γκουτσιούδης, *Η περί αφέσεως και ιωβηλαίου διδασκαλία της Κ.Δ. ως βιβλικό θεμέλιο για μια θεολογία των θρησκειών Θεολογία* 84 (2013)104-124.

^{xxxviii} Ζ. Τερλιμπάκου, «καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν [...]» *Οἱ Ευαγγελικές Αφηγήσεις του πολλαπλασιασμοῦ των ἄρτων*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα 2010. Α. Τσαλαμπούνη, «Ερμηνεία του θαύματος του χορτασμοῦ των πεντακισχιλίων στο κατά Λουκάν ευαγγέλιο (9,12-17). Μία ερμηνευτική προσέγγιση με βάση την κοινωνιολογική μέθοδο», *ΕΕΘΣ. Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας* Ν.Σ. (2007) 12: 155-169 και στο ἔργο *Εξηγητικά* (2013): 185-204. Το θαῦμα αὐτό εἶναι το κατεξοχὴν σημεῖο του Ἰησοῦ στο Κοράνι προφανῶς διότι εντυπωσίαζε τους ανθρώπους της ερήμου. Σύμφωνα με τον Γιοακίμ Γνίλκα, *Χριστιανισμός και Ἰσλάμ. Μία νέα Προσέγγιση* Μτφρ. Σ. Δεσπότης, Αθήνα: Ουρανός 2009, 329 στο τέλος της Σούρας 5, η οποία φέρει το ὄνομα Τραπέζι, [...] οἱ μαθητὲς απαιτοῦν ἀπὸ τον Ἰησοῦ ἕνα τραπέζι ἀπὸ τον ουρανό ως σημεῖο ταυτόχρονα ἐξ αὐτοῦ. Το θαῦμα γίνεται αντικείμενο υπόσχεσης ἀλλὰ δεν περιγράφεται. Η υπόσχεση ὁμως συμπλέκεται με την ἀπειλή ὅτι ὁποῖος κατόπιν ἀπεμπολήσει την πίστη θα υποστεί τις χειρότερες τιμωρίες. Επειδὴ η τράπεζα ἐξ ουρανοῦ παρουσιάζεται ως πρόνοια για τους πάντες, ἀπὸ τον πρῶτο μέχρι τον τελευταῖο, και προβάλλει ως ἕνα μοναδικό γεγονός, εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολο να ταυτιστεῖ με την Ευχαριστία παρὰ μόνο με τη θαυμαστὴ τροφοδοσία του πλήθους στην ἔρημο (Μτ. 14, 13-21 κ.παρ. 15, 32-38 κ. παρ.). Η ἱστορία συνδέεται ἐπίσης με την ἀπαιτήση σημεῖου, η οποία ὁμως στα Ευαγγέλια προέρχεται ἀποκλειστικά ἀπὸ στόματα ἀντιπάλων του Ἰησοῦ.

^{xxxix} Ολόκληρη η περικοπή της β' τροφοδοσίας, ὅπου πλέον γίνεται λόγος για ἐπτὰ σπυρίδες (= ζεμπιλία, σάκκοι, τορβάδες [= *σαργάνη* (Β' Κορ. 11, 33)] και ὄχι για δώδεκα μεγάλους σκληρούς, ἀλύγιστους και κυλινδρικούς κοφίνους (παρότι προϋπήρχαν περισσότερα ψωμιά και λιγότερο πλήθος)^{xxxix}, ἱστορεῖται πάνω στον «καμβά» του Γ' Βασ. 19: Ο Ἡλίας διωκόμενος ἀπὸ την Ἰεζάβελ, ἀφού στηρίζεται με ἄρτο (*ἐγκρυφίας* [= ο εν στάχτη εψημένος ἄρτος] ὄλνυρῖτης [κρίθινος]) και *καψάκης* [=πήλινο σκεῦος] ὕδατος καταφεύγει στο ὄρος της θεοφάνειας Χωρήβ (ο Θεός ως δροσερό αεράκι) για να ἀκολουθήσει η νέα ἀποστολή στο στ. 15 «Ἐμπρός πάρε πίσω τον ἴσιο δρόμο μέσα ἀπ' την ἔρημο και πήγαινε στη Δαμασκό. Ὄταν φτάσεις ἐκεῖ, θα χρίσεις τον Αζαήλ βασιλιά των Συριών» (Μετάφραση Βιβλικῆς Ἐταιρείας). Εὔστοχα η U.Früchtel (*Mit der Bibel Symbole Entdecken*, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht 1991, 469-472) ἐξετάζει το μοτίβο/σύμβολο του ἄρτου σε συνδυασμό με αὐτό του πλοίου (της Ἐκκλησίας;) στον Μάρκο ο οποίος (ἀπευθυνόμενος σε χριστιανούς παρίες της Ρώμης) ἀν και δεν παραδίδει τον ἀ' πειρασμό του Κυρίου και το *οὐκ ἐπ' ἄρτω* Μτ. 4, 4 (= Δτ. 8, 3. Σοφ. Σολ. 16, 26), ἀφηγηματικά ἀπὸ περικοπὲς που συνδέονται με το περιθώριο (ἔρημος-τάφος).

^{xl} Βλ. J. Breck, *Chiasmus in the Gospel of John*, στον τόμο: I. Γαλάνης κ.ά. (ἐκδ.), *Διακονία – Λειτουργία – Χάρισμα. Πατερική και σύγχρονη ἐρμηνεία της Καινῆς Διαθήκης. Τιμητικός τόμος προς τον Ομότιμο Καθηγητὴ του Πανεπιστημίου Αθηνῶν Γεώργιο Αντ. Γαλίτη*, Λεβαδεία: I. Μητρόπολις Θηβῶν και Λεβαδείας: Κέντρο Αρχαιολογικών, Ἱστορικών και Θεολογικών Μελετῶν / Εν πλω, 2006, 145-159.

^{xli} S. J. Lyle, *All is now ready: an exegesis of the great Banquet (Luke 14:15-24) and the marriage feast (Matthew 22:1-14)* *American Theological Inquiry* 2 (2009), 67-80.

^{xlii} Πλούτ. *Συμποσιακά* [Ηθικά] 726.D.11: *καὶ πιθανὸν ἐδόκει διὰ τὴν ἑωθινὴν αὔραν ἄριστον ὠνομάσθαι καθάπερ τὸ αὔριον· τὸ δὲ δεῖπνον, ὅτι τῶν πόνων διαναπαύει· πράξαντες γάρ τι δειπνοῦσιν ἢ μεταξὺ πράττοντες· ἔστι δὲ και τοῦτο παρ' Ὀμήρου λαβεῖν λέγοντος (Α 86) «ἤμος δὲ δρυτόμος περ ἀνήρ ὠπλίσατο δεῖπνον». εἰ μὴ νῆ Δία τὸ ἄριστον αὐτόθεν ἀπραγμόνως προσφερόμενοι και ῥαδίως ἀπὸ τῶν τυχόντων, τὸ δὲ δεῖπνον ἤδη παρεσκευασμένον, ἐκεῖνο μὲν ῥᾶστον, τοῦτο δ' ὡσπερ διαπεπονημένον ἐκάλεσαν.*

^{xliii} Η ἐπεξήγηση του Δημητράκου στο λεξικό του ἀφορᾶ σε ἀθροιση ὁρώδους υγροῦ ἐντὸς της κοιλότητος των ὁρογῶνων ὑμέναιων ἢ του υποδόριου συνδετικού ἱστού. Ὅμως ο M. Wolter, *Das Lukasevangelium*, Tübingen: Mohr 2008, 502 προσκομίζει ἀρκετὴ βιβλιογραφία που τεκμηριώνει την πρώτη σημασία.

^{xliv} Ἀμφιτρῶν (< ἀμφι+τρῶ = ἀφανίζω, οἰκοδεσπότης που οργανώνει πλούσια προέρχεται ἀπὸ ομώνυμη κωμῶδια Μολιέρου

^{xlv} Πλούτ. *Ηθικά* 194γ = *μη ἔχοντες πῆραν*.

^{xlvi} Ο Wolter ὅ.π. μνημονεύει ἐρευνητὲς που παραλληλίζουν τις συγκεκριμένες περικοπὲς με τῶν συμποσιακῆς φιλολογίας και ἄλλοι που το θεωροῦν ἀντισυμπόσιο της κυνικῆς παράδοσης

^{xlvii} Οἱ συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με την Κατοικία στα ἐλληνορωμαϊκά χρόνια λήφθηκαν ἀπὸ το σχετικό ἀφιέρωμα του περιοδικοῦ *Αρχαιολογία* 114 (2010) και τα ἄρθρα Monica Trueemper, Η κατοικία στην υστεροελληνιστική Δῆλο 16-28. Μ. Ζαρμακούπη, Ο ἀρχιτεκτονικός σχεδιασμός των ρωμαϊκῶν επαύλειων γύρω ἀπὸ τον κόλπο της Νάπολης 50-58. Ἐκεῖ σημειώνονται και τα ἐξῆς που ἀναδεικνύουν τη σημασία των δεῖπνων στα ἐλληνορωμαϊκά χρόνια: *Οἱ ρωμαϊκὲς οἰκίαι (οἱ οποίαι εἶχαν ἔκταση ἀπὸ 53 ἕως 800 τμ.) ἰδιαίτερος των ευγενῶν ἀντιγράφουν τα περιστύλια και τις στοῆς που ἀπαντοῦν στα ἑλληνιστικά γυμνάσια και ἱερά, ἐνὸς στις ευρύχωρες επαύλεις ἐντάχθηκαν οργανικά και οἱ κήποι, ἀντίγραφα των περσικῶν παραδείσων, καθὼς αὐτὴ την ἐποχὴ ἐξιδανικεύεται η ὑπαιθρος. Σημειωτέον ὅτι τα συμπόσια ἀπέκτησαν μεγάλη σημασία για την σκηνοθεσία των ἰδιοκτητῶν. Γι' αὐτὸ και ἐγιναν πιο μεγαλοπρεπῆ. Ἐτσι σε οἰκία της Περγάμου ἔχουμε ἀκόμη και τρία διαδοχικά δωμάτια ως τρικλίνια. Στην ἀρχιτεκτονική των κατοικιῶν ἔχουμε ἐπίσης προσαρμογὲς που οφείλονται στις σχέσεις πατρωνίας. Ἐτσι περιμετρικά του αἰθρίου, που ἦταν η καρδιά του ρωμαϊκοῦ σπιτιοῦ (με κέντρο το *impluvium* για συλλογὴ των ὀμβριων υδάτων και ἱερό χώρο το *lararium*) χρησίμευε για φωτισμό και αερισμό, ὑπάρχουν χώροι υποδοχῆς και δεξιῶσεως ἐπισκεπτῶν-πελατῶν (*clientes*). Η ἐπίδειξη της οἰκιακῆς πολυτέλειαι που*

παρατηρείται αυτά τα χρόνια στόχευε στην κοινωνική προβολή των ιδιοκτητών ως πατρώνων. Πηγή για τα ανωτέρω συνιστά το έργο του Βιτρούβιου Περί Αρχιτεκτονικής (27-23 π.Χ.).

^{xlviii} Κ. Σιαμάκη, *Σύντομο Λεξικό της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 1988 30.

^{xlix} Λέντιο (=λινό σιντόνι, πανί), ποδιά διακονίας που ήταν συνάμα και πετσέτα για σκούπισμα των χεριών μετά το φαγητό. Ο νιπτήρ ήταν λεκάνη συνήθως χάλκινη μέσα στην οποία έμβαν τα χέρια ή τα πόδια σε χλιαρό νερό (Ομηρος, Οδ. 19.386-9).

^l Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ', *Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ*, τομ.Β' (μτφρ. Σωτήριος Δεσπότης), Αθήνα: Ουρανός 2009 80-81.

^{li} Η.-J. Klauck, *Der Gottesdienst in der Gemeinde von Korinth, Gemeinde, Amt, Sakrament*, Würzburg 1989, 46-58. Στην Έρευνα παραμένουν κάποια ερωτήματα: μήπως άραγε τα Α' Κορ. 10-11 και 12-14 περιγράφονται δύο διαφορετικές συνάξεις, αφού μάλιστα στη δεύτερη περίπτωση μπορούν να εισέλθουν άπιστοι και ιδιώται (Α' Κορ. 14, 23-24); Το ευχαριστιακό δείπνο συνδυαζόταν με κανονικό δείπνο αφού γεύονταν οι πρώτοι χριστιανοί το Ποτήριο μετά τὸ δειπνήσαι (11, 25); Υπάρχουν ενδείξεις για την ύπαρξη ιερών; Έχει διατυπωθεί η άποψη η οποία βασίζεται στο *μαίνεσθαι* (14, 23) ότι κάποια εκστατικά φαινόμενα στο πλαίσιο της κορινθιακής Σύναξης έδιναν την εντύπωση ότι είναι παράλληλα με αντίστοιχα διονυσιακά. Dunn, *Beginning from Jerusalem* 642.

^{lii} Σίμων Γκίπσον, *Οι τελευταίες ημέρες του Ιησού* (Μτφρ. Σ. Δεσπότης), Αθήνα: Ψυχογιός 2009, 115-118.

^{liii} Βλ. Κ. Σιαμάκης, <http://www.philologus.gr/4/68-2010-01-01-01-22-30/121-2009-03-08-21-45-02?start=5>.

^{liiv} Ράτσιονγκερ, *Ιησούς από τη Ναζαρέτ Β'*, 137: Η διαμοιράζουσα καλοσύνη του Θεού γίνεται απόλυτα ριζοσπαστική τη στιγμή κατά την οποία ο Υιός παρουσιάζει και διαμοιράζει στο ψωμί τον εαυτό Του. Η χειρονομία του Ιησού γίνεται έτσι εικόνα για ολόκληρο το μυστήριο της Ευχαριστίας: στις Πράξεις των Αποστόλων και εν γένει στον αρχέγονο Χριστιανισμό η κλάση του άρτου προσδιορίζει την Ευχαριστία. Σε αυτήν γινόμαστε αποδέκτες της φιλοξενίας τού Θεού, η οποία μας δωρίζεται στο πρόσωπο του Ι. Χριστού του Σταυρωθέντος και Αναστάντος. Έτσι, όμως, αποκτά η κλάση του άρτου και το μίρασμα –η πράξη της αγαπητικής στροφής σε Αυτόν που έχει ανάγκη το δικό μου- μια εσωτερική διάσταση της ίδιας της Ευχαριστίας.

^{lv} Στα εβρ. το λέχεμ-άρτος σημαίνει και γενικά την τροφή.

^{lvi} Ράτσιονγκερ, *Ιησούς από τη Ναζαρέτ Β'*, 263: Έτσι το μυστηριώδες της βρώσεως του αλατιού κομίζει έναν εσωτερικό δεσμό ανάμεσα στο δείπνο πριν τα πάθη του Ιησού και την καινή κοινωνία της τραπέζης του Αναστάντος: παραδίδεται στους δικούς Του ως τροφή και τους κάνει μετόχους στο σώμα Του, στην ίδια τη ζωή. Επιλογικά αξίζει τον κόπο να αναλογιστούμε και εδώ τα λόγια του Ιησού που απαντούν στο Κατά Μάρκον: «Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται. καλὸν τὸ ἄλας· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλα καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις» (9, 49 κε.). Μερικά χειρόγραφα προσθέτουν επιλογικά το Λευ 2, 13: κάθε θυσία πρέπει να αλατισθεί με αλάτι. Το αλάτι της θυσίας επίσης είχε το νόημα να αρωματίσει τη θυσία και να την προστατεύσει από την σήψη. Έτσι εμπλέκονται διαφορετικές σημασίες: καινοποίηση της διαθήκης, δωρεά της ζωής, καθάρσης της ίδιας ύπαρξης για την αυτοπαράδοση στον Θεό. Όταν ο Λουκάς στην αρχή των Πράξεων παραθέτει μια περίληψη των μεταπασχάλιων γεγονότων χρησιμοποιώντας για την κοινωνία του γεύματος του Αναστάντος με τους δικούς Του τον όρο συναλιζόμενος –συντρώγοντας αλάτι περιβάλλεται η καινούργια κοινωνία της τραπέζης με μυστήριο. Από την άλλη πλευρά όμως ταυτόχρονα γίνεται ορατό το ουσιώδες: ο Κύριος καλεί εκ νέου τούς μαθητές στην κοινωνία της διαθήκης κοντά του και με τον ζώντα Θεό. Τους χορηγεί μετοχή στην αυθεντική ζωή, τους κάνει ζωντανούς και νοστιμίζει τη ζωή τους με τη συμμετοχή τους στο δικό Του πάθος και στην καθαρτική του δύναμη. Το πώς συγκεκριμένα ήταν η κοινωνία του γεύματος με τους δικούς Του, διαφεύγει της αντιληπτικής μας ικανότητας. Μπορούμε, όμως, να αναγνωρίσουμε την εσωτερική της ουσία και να διαπιστώσουμε ότι στη λειτουργική κοινότητα, στον εορτασμό της Ευχαριστίας, αυτό το τραπέζι με τον Αναστάντα συνεχίζεται έστω και με διαφορετικό τρόπο.

^{lvii} Αναφορικά με τη βία στο Μτ. βλ. Σ. Δεσπότης, 144.000 «Ευνούχοι» - Παρθένοι: Βία και Γάμος στο Ματθαίο και στην Αποκάλυψη του Ιωάννη. Ανθρώπινο Πρόσωπο και Ηθος στην Καινή Διαθήκη. Η Κ.Δ. στον 21ο αι. Τόμ. Β', Βιβλικές Μελέτες στη βιβλική Ηθική, Αθήνα: Αθως 2008 121-135

^{lviii} Στην παραβολή του Δείπνου ο ιερός Αυγουστίνος (Ομ. 112.8) απέδωσε το *ανάγκασον εισελθεῖν*, που αφορά εκείνους τους περιθωριακούς οι οποίοι βρίσκονταν στις οδούς και στους φραγμούς, με το *coge intrare* (*βιάσέ τους* να εισέλθουν). Αυτή η ερμηνεία δικαίωσε τη βία απέναντι στους αιρετικούς και σχισματικούς, τεκμηριώνοντας τις σταυροφορίες, τους ιερούς πολέμους, της ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Η. Kueng, *Das Christentum. Die religiöse Situation der Zeit*. Muenchen: Piper 1999, 345.

^{lix} Ι. Καραβιδοπούλου, *Απόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα. Απόκρυφα Ευαγγέλια Α'*, Θεσσ/ίκη Πουρναράς, 1999, 301-326, εδώ 317.

^{lx} Δ. Πασσάκου, Λουκ. 14,15-24: Πρωτοχριστιανικά δείπνα και η αυτοσυνειδησία της κοινότητας του Λουκά, ΔΒΜ 19 (2000) 22-32.

^{lxi} Αναπαράγω ουσιαστικά την Ομιλία που έχω συγγράψει σχετικά με την περικοπή του Λκ. στο Σ. Αγουρίδης (κ.ά.), *Κυριακοδρόμιο – Γραπτά κηρύγματα βιβλικών θεολόγων στα ευαγγελικά αναγνώσματα* Αθήνα: Άρτος Ζωής 2011, 113-119.

^{lxii} Cramer, *Catena Graecorum patrum in Novum Testamentum*, vol. 2

---

^{lxiii} Αντίπα Νοταρά, *Οδηγός Ιεράς Μονής Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου Πάτμου*, Ιερά Νήσος Πάτμος 2008, 47-48.

^{lxiv} Ράτσινγκερ, *Ιησούς από τη Ναζαρέτ Γ' 83-84*.

^{lxv} Βλ. Ζ. Τερλιμπάκου, *Ο Ζακχαίος εισηγητής της αναβατικής ασκητικής παράδοσης. (Η ευαγγελική περικοπή του Ζακχαίου στην ερμηνευτική παράδοση και ζωή της Εκκλησίας)*. Θεσσαλονίκη 2010.

^{lxvi}Ειδικότερα με την περικοπή μας ασχολείται το *Bibliologerfahrungen mit drei Generationen* www.akd-ekbo.de/.../bibliologerfahrungen. Η Uta Pohl-Patalong αναπτύσσει το Bibliolog στις σελ. 516-522 τα Spechzeichen ο W. Kleine στις σελ. 522-529.